

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AVRUPA BİRLİĞİ GIDA ETİKETLEME MEVZUATININ İNCELENMESİ
VE ULUSAL MEVZUATIMIZLA KARŞILAŞTIRILMASI**

Mirati HAYDARDEDEOĞLU

Danışman
Prof. Dr. Sedef AKGÜNGÖR

İZMİR – 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliği Gıda Etiketleme Mevzuatının İncelenmesi ve Ulusal Mevzuatımızla Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih/....../.....

Mirati HAYDARDEDEOĞLU

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği Gıda Etiketleme Mevzuatının İncelenmesi ve Ulusal Mevzuatımızla Karşılaştırılması

Mirati HAYDARDEDEOĞLU

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Avrupa Birliği Programı**

Ülkemizde ve dünyada gelişen piyasa ekonomisine bağlı olarak tüketicinin seçimini etkileyen faktörler değişmekte ve gelişmektedir. Hem dünya ekonomisine uyum sağlamak hem de Avrupa Birliği üyelik sürecinde gelişme kat etmek amacıyla Türkiye mevzuatında birçok değişime gidilmiştir. Gıda güvenliği ve ekonomisi, gıda tüketim algısı, tüketici hakları, ülkeler arası ve ulusal gıda piyasasında hareketlilik, değişen üretim teknolojileri, değişen sağlık faktörleri göz önünde bulundurularak, ülkemizde gıda etiketleme mevzuatında yeni ifadelerin kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda gıda denetim ve kontrol mekanizmasında tek yetkili otorite olan Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği'ni hazırlamış ve yayımlamıştır. Bu Yönetmelik 29 Aralık 2011 tarih ve 28157 sayılı 3üncü Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yönetmelik, Avrupa Birliğinin gıda etiketleme konusunda var olan birçok mevzuata dayanılarak hazırlanmıştır.

Bununla beraber Avrupa Birliği Komisyonu, Birlik içerisinde mevzuatsal alanda birliktelik sağlamak amacıyla 116/2011/EC sayılı Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında Tüzük hazırlamış ve 22 Kasım 2011 tarihinde Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlamıştır. Çıkan bu

Tüzük ile Birlik nezdinde gıda etiketleme konusunda yürürlükte olan birçok mevzuat kaldırılmış ya da değiştirilmiştir. Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği'nin bu sürece denk gelmesinden dolayı Türkiye mevzuatı ile Avrupa Birliği mevzuatı arasında çok derin olmamakla birlikte çeşitli farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Bu tez ile Avrupa Birliği gıda etiketleme mevzuatı incelenerek, ulusal mevzuattaki (Türkiye mevzuatı) eksikliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Birlik iç pazarında bulunan gıda ürünlerinin üzerinde bulunan çeşitli etiketleme terimleri incelenmiştir. Bu kapsamda, Avrupa Birliği'ne ihracat yapacak gıda üreticisi ya da ihracatçı firmalara bilgilendirme yapmak üzere eğitim programlarında kullanılmak üzere bir derleme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Gıda, Etiketleme, Gıda Etiketleme Mevzuatı, 1169/2011/EC sayılı Tüzük, Avrupa Birliği Gıda Etiketleme Mevzuatı, Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği.

ABSTRACT

Master's Thesis

Examination of European Union Food Labeling Legislation and Comparison with Our National Legislation

Mirati HAYDARDEDEOĞLU

**Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Science
Department of European Union Program**

The developing market economy in Turkey and of the world and the factors which are affecting choices of consumers are changing and developing. To accommodate as well as for world market and to attach development during the gaining membership period for the European Union Turkish national legislation went through various alterations. Considering food economy, food consumption perceptions, consumer rights, mobility within national and international food economy, changing manufacture technologies, changing health elements, using new food expressions has become obligatory when it comes to legislation on food labeling. In this context the Republic of Turkey Ministry of Food, Agriculture and Livestock which has sole authority for food inspection and control mechanisms, prepared and published the Turkish Food Codex Labeling Regulation. This regulation was published on 29th December 2011 in the 3rd Mükerrer Official newspaper with the serial number 28157. The regulation was arranged based on the existing legislations for food labeling of the European Union.

With the purpose to ensure unity within the legislative range the European Union Commission prepared a regulation called 'Presenting information to consumers about food' with the number 116/2011/EC and

published it on 22nd November 2011 in the official European Union Newspaper. With the out coming of this Regulation and in presence of union a lot of subjects referring to food labeling were changed or annulled. Since the Turkish Food Codex Labeling Regulation coincided with this period there have been, for not being too deeply, various differences between our national legislation and the one of the European Union.

Examining this project and the European Union's legislation on food labeling, we aimed to detect deficiencies in Turkish legislation. Further various label expressions on the food products within the Union's inner market were investigated and producers to export to the European Union as well as exporting companies were informed.

Keywords: Food, Labeling, Food Labeling Legislation, 1169/2011/EC Regulation, European Union Food Labeling Legislation, Turkish Food Codex Labeling Regulation

AVRUPA BİRLİĞİ GIDA ETİKETLEME MEVZUATININ İNCELENMESİ VE ULUSAL MEVZUATIMIZLA KARŞILAŞTIRILMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GIDA ETİKETLEME TERİMİ VE MEVZUATI

1.1.	ETİKETLEME TERİMİ VE ETİKETLEMENİN ÖNEMİ	3
1.2.	AB GIDA ETİKETLEME MEVZUATINA GENEL BİR BAKIŞ	5
1.3.	TÜRKİYE ULUSAL GIDA ETİKETLEME MEVZUATINA GENEL BİR BAKIŞ	8
1.4.	AVRUPA BİRLİĞİ GIDA ETİKETLEME MEVZUATININ İNCELENMESİ VE TÜRKİYE’DE UYGULANAN MEVZUATI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	
1.4.1.	Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzük	11
1.4.2.	Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzüğün Amacı ve Gereklilikleri	11

1.4.3.	Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzüğün Kısımları ve Ulusal Mevzuat İle Karşılaştırılması	13
--------	--	----

İKİNCİ BÖLÜM

ETİKETTE BULUNAN EKSTRA BİLGİLENDİRMELER

2.1.	ORGANİK ÜRÜN ETİKETLENMESİ	33
2.2.	GDO İÇEREN GIDALARIN ETİKETLENMESİ	36
2.3.	ETİKETTE “HELAL” İFADESİNİN KULLANILMASI	39
2.4.	ETİKETTE “IŞINLANMIŞ GIDA” İFADESİNİN KULLANILMASI	40
2.5.	ETİKETTE “TAZE” İFADESİNİN KULLANILMASI	41
2.6.	ETİKETTE “DOĞAL” İFADESİNİN KULLANILMASI	43
SONUÇ		47
ÖNERİLER		48
KAYNAKÇA		49
EKLER		53

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TGK	Türk Gıda Kodeksi
Bkz.	Bakınız
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Aralığı
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizma
GMO	Genetically Modified Organisms
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
RG	Resmi Gazete
TAIEX	Technical Assistance and Information Exchange
BTSF	Better Training For Safer Food

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1 : Avrupa Birliği Etiketleme Yönetmeliği Kronolojisi
- Şekil 2 : Gıda Etiketi Örneği
- Şekil 3 : AB Organik Gıda Etiket Örneği
- Şekil 4 : Avrupa Yapağı
- Şekil 5 : Türkiye Organik Gıda Logosu
- Şekil 6 : Türkiye Organik Gıda Etiket Örneği
- Şekil 7 : AB GMO İçeren Gıda Etiket Örneği
- Şekil 8 : “Helal” İfadeli Gıda Etiket Örneği
- Şekil 9 : Işınlanmış Gıdanın Etiketinde Bulunması Gereken Logo
- Şekil 10 : Etiketinde “Taze (*Fresh*)” Yazan Bir Gıda
- Şekil 11 : Etiketinde “Doğal (*Natural*)” Yazan Bir Gıda

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1** : Şekil 2 Üzerindeki İfadelerin Açıklamaları ve Yönetmeliğe Karşılık Gelen Maddeleri
- Tablo 2** : AB Gıda Etiketleme Mevzuatı İle Türkiye Mevzuatının Karşılaştırılması
- Tablo 3** : Bazı Özel Terimlerin İfadelerin Mevzuat Karşılaştırılması

EKLER LİSTESİ

Ek 1 : AB Gıda Mevzuatının Türk Gıda Mevzuatı İle
Uyumlaştırılması Süreci Kapsamında Bir Uygulama

GİRİŞ

Amaç ve Önem

Hem gelişen gıda ekonomisine bağlı olarak daha sağlıklı ve bilinçli gıda tercihlerinin yapılması konusunda hem de AB üyelik süreci içerisinde AB mevzuatların uyumlaştırılması aşamasında Türk gıda mevzuatının eksikliklerinin tespit edilmesi ve bunların tamamlanması ya da revize edilmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği'ne üyelik süreci içerisinde sunulan müktesebat başlıklarından 12. başlık olan “Gıda Güvenirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” faslı, kapsamında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı nezdinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği'nin yayımlanması da bu kapsamda 2010 yılında gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği güncel etiketleme mevzuatı ise 2011 yılında yayımlanmış olduğundan dolayı, ulusal etiketleme mevzuatının tam bir uyum içerisinde olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla ulusal etiketleme mevzuatında değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Bu tez ile tüketicilerin gıda seçimlerinde çok büyük bir öneme sahip olan etiket konusunda AB mevzuatı ve AB uygulamaları incelenerek ulusal mevzuatta olan eksikliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Böylece tüketicilerin daha bilinçli tercihle güvenilir gıdaya ulaşması sağlanmış olunacak ayrıca ulusal mevzuatta bulunan boşluklar tespit edilerek tüketici hakları ve halk sağlığı konusunda atılması gereken adımlar sıralanmış olacaktır. Aynı zamanda bu çalışma ile gıda etiketlerindeki yanıltıcı ifadeler açıklığa kavuşturularak haksız rekabetin de önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Veriler

Tezin hazırlanmasında temel olarak iki mevzuat ele alınmıştır. Bunlar, AB gıda etiketleme konusunda geçerli olan 1169/2011 sayılı Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında Tüzük ve Türkiye ulusal mevzuatında yürürlükte bulunan Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği'dir. Bu iki mevzuata ek olarak ayrıca Avrupa

Birliği gıda etiketleme konusunda ve 1169/2011 sayılı Tüzükte belirtilen yatay ve dikey tüzükler, Avrupa Komisyonu tarafından etiketleme ve etiket bilgilendirilmeleri hakkında yayımlanan raporlarlar, EFSA (Avrupa Gıda Güvenirliği Otoritesi) ve FSA (İngiltere Gıda Standartları Ajansı) yayınları incelenmiş; etiketleme üzerine yazılmış Türkçe ve İngilizce makaleler, araştırmalar ve akademik tezler ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı uzmanlık tezleri ve raporları taranmıştır. Ayrıca Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen BTSF (Daha Güvenilir Gıda için Daha İyi Eğitim) eğitime katılım ile araştırma alanı genişletilmiştir.

Yöntem

2015 yılında araştırılmasına başlanılan tezin hazırlanmasında öncelik olarak 25 Ekim 2011 tarihinde Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlanan 1169/2011 sayılı Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında Tüzük incelenmiş ve Türkçeye çevrilmiştir. Ulusal kaynaklarda 1169/2011 sayılı Tüzüğün yayımlanmış bir Türkçe metni olmaması açısından bu çeviri önem taşımaktadır. 29 Aralık 2011 tarihli ulusal Resmi Gazetede yayımlanan Türk Gıda Etiketleme Mevzuatı incelenmiş ve 1169/2011 sayılı Tüzük ile karşılaştırılmalar yapılmıştır. Karşılaştırılma yapılırken kullanılan terminolojinin daha anlaşılır olması açısından diğerkaynaklardan alıntılar yapılmış ve kullanılan kaynaklar dipnotlar aracılığıyla belirtilmiştir. Avrupa Birliği’nde uygulanmakta olan etiketleme ile ilgili yazılı kaynaklar (raporlar, tezler, yayınlar) Türkçe’ye çevrilerek alıntılar yapılmıştır. Yapılan araştırma ve karşılaştırmaların daha anlaşılır olması amacıyla görsel şekillerden (gıda etiket örneklerinden) yararlanılmıştır.

Ayrıca Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen ve 2-6 Kasım 2015 tarihlerinde Madrid’de düzenlenen “Gıda Kompozisyonu ve Bilgilendirmesi” başlıklı eğitime katılım sağlanmıştır. Avrupa Birliği üye devletlerin ve üyelik sürecindeki devletlerin gıda kontrol görevlileri ve Avrupa Birliği gıda kontrol uzmanlarının katılımıyla gerçekleşen bu eğitimde 1169/2011 sayılı Tüzük incelenmiş ve bu eğitimde elde edilen çıktılar tezin hazırlanmasında yardımcı kaynak olarak kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GIDA ETİKETLEME TERİMİ VE MEVZUATI

1.1. ETİKETLEME TERİMİ VE ETİKETLEMENİN ÖNEMİ

Gıda yasası, tüketicilerin güvenli gıda ile doğru ve dürüst bilgiye ulaşma haklarını vurgular. Gıdaların etiketlenmesine ilişkin kurallar, tüketicilerin gıdaların içerikleri ve bileşimlerine ilişkin bilgi edinmeleri için uygulamaya konmuştur. Etiket, tüketicilerin gıda maddelerini satın alırken bilinçli tercih yapmalarını sağlar. Bazı gıdaların, temel gerekliliklere ilaveten özel şartları da sağlamaları gerekir. Böyle durumlarda mevzuatta özel kurallar oluşturulur. ¹

Avrupa gıda mevzuatı, AB'deki tüketicilere, satın aldıkları ürünlerin içeriği ve bileşimi hakkında daha güvenilir ve kapsamlı bilgi sunmak ve böylece bu ürünleri satın alırken bilinçli bir seçim yapmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Etiket, bir ürünün güvenli ve etkili kullanımı hakkında ana bilgi kaynağıdır. Sonuç olarak, etiketleme ile ilgili uyumlu yasalar halk sağlığını korumayı ve yanıltıcı uygulamalardan tüketicileri korumayı amaçlamaktadır. ²

Gıda ürünlerinde ambalaj, sadece ürünü muhafaza eden ve bozulmasını önleyen bir faktör olmaktan çıkarak, tüketicilerin duygularına hitap ederek tüketicilerin satın alma kararlarında etkili olan bir kavram haline gelmiştir. Satış elemanı rolünü üstlenen ambalaj, tüketiciyle ilk temas kuran ve üreticinin tüketiciye ulaştırmak istediği mesajı ileten bir etkidir. Bunun için ambalaj, pazarlamanın beşinci P'si (Packaging) olarak kabul edilmektedir. ³

Üretici alacağı ürünü seçerken öncelikle ambalajına daha sonra ambalajının üzerindeki bilgilere odaklanmaktadır. Bu da tüketicinin doğru bir gıda seçiminde

¹ Gültekin, Esra. **Avrupa Birliği Gıda Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye**, (Yayımlanmamış AB Uzmanlık Tezi), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2005, s.48.

² Enterprise Europe Network London, London Chamber of Commerce and Industry, **Food Labelling**, London, 2010, s.3.

³ Dilber, Fadime, Abdülkadir Dilber, Mustafa Karakaya. **Gıdalarda Ambalajın Önemi ve Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkisi (Karaman İli Örneği)**, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Sayı:3, Mart 2012, s.160.

etkin bir durumu ortaya çıkartmaktadır. Tercihlerin hem beğeni hem sağlık açısından dengeli olabilmesi için ambalaj ve ambalaj üzerinde bulunan etiketteki bilgilerin sunum şekli çok önemlidir.

Etiket, satın alma sırasında söz konusu bilgilerin tüketiciye anlaşılır ve pratik bir biçimde gıdanın üzerinde verilmesini sağlayan ambalaj üzerinde yer alan ve ürünü tanımlayan, değişik biçimlerde basılabilen çeşitli bilgilerdir ⁴.

Gıda ambalajlarında yer alan etiketler, tüketicilerin sağlıklı ürünler seçiminde yardımcı olmaktadır. Bu etkinin ölçüsü, kullanılan besin etiketinin türüyle doğru orantılıdır. Besin etiketlerinin kullanımı kısmen bilginin ne kadar kolay gösterildiğine bağlıdır. Basit logolar ve yol gösterici besin etiketleri, görece olarak kullanımı ve anlaşılması kolay etiketlerdir. ⁵

Etiketlemenin genel olarak temel amaçları;

- 1.Sağlık, güvenlik ve ekonomik kaygılara ilişkin yeterli ve doğru bilgi sağlamak,
- 2.Tüketicileri ve üreticileri sahte ve yanıltıcı ambalaj ve reklamlardan korumak
- 3.Adil rekabeti ve ürün pazarlanabilirliğini desteklemek olarak sıralanabilir. ⁶

Tüketicilerin bilinçli tercihlerinin yanı sıra etiket bilgilerinde bulunan izlenebilirlik ifadeleri ve parti seri no gibi takip numaraları sayesinde, o üründe herhangi bir sorun çıkması durumunda üreticinin söz konusu ürünleri piyasadan acilen geri çekebilmesi kolaylaşmaktadır.

Hayvansal kökenli gıdalar için, özellikle de et ürünlerinde kullanılan etiketlerde, etin hangi hayvana ait olduğunu, hangi çiftlikte doğduğunu ve yetiştiğini, nerde kesildiğini belirtmek için genellikle bir izlenebilirlik numarası gösterilmesi

⁴ Gümüş, İzzet. **Besin ve Beslenme Etiketleri**, <https://www.yumpu.com/tr/document/view/10487967/karnicadan-turk-kooperatifcilik-kurumu/73>, (10.01.2017), ss.73-76.

⁵ Akgüngör, Sedef, Hans Van Trijp, Erica Van Herpen, Yaprak Gülcan, Yeşim Kuştepe. **Gıda Etiketlerine Yönelik Dikkat ve Algı : Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Uygulanan Göz Hareketleri İzleme Deneyi Sonuçları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt:13, Sayı:3, 2011, İzmir, ss. 8-9.

⁶ Einsiedel, Edna. **Consumers And GM Food Labels: Providing Information Or Sowing Confusion**, AgBioForum, Cilt :3, Sayı :4, ss.231-235.

zorunludur. Hayvan çiftlik döneminde veya et satışa hazırlanırken herhangi bir sorun tespit edildiğinde, izlenebilirlik numarası otoritelerin eti izlemesine ve piyasadan çekmesine izin verir. ⁷

Günümüzün en büyük sağlık sorunlarından biri olarak tanımlanan obezite ile mücadelede etiket bilgilerinde bulunan besin öğelerinin ifade şekilleri de önemlidir. Diyet ürünleri ile yüksek kalori içeren ürünlerin gösterimi, bu ürünlerin seçimini kolaylaştırmaktadır. Bu amaçla bazı ülkelerde etiketlerde trafik ışığı uygulaması başlamıştır. Bu işaretler kırmızı, yeşil, sarı olmak üzere üç renkte olup, ürünün toplam kalorisine göre farklı renkte olmaktadır. Böylece tüketicinin kalorisine göre ürün seçmesi daha da kolaylaşacaktır. Etiketle trafik ışığı uygulamasına İngiltere öncülük etmiştir. Bu uygulama 1990'lı yılların başında bir sivil toplum örgütü olan Koroner Önleme Grubu (Coronary Prevention Group) tarafından önerilmiş, İngiltere'de gıda konusunda yetkili makam olan Gıda Standartları Ajansı (Food Standards Agency) ise 2000'li yılların ortalarında gıda etiketlerinde trafik ışığı uygulamasını teşvik etmeye başlamıştır. ⁸

1.2. AB GIDA ETİKETLEME MEVZUATINA GENEL BİR BAKIŞ

Gıda etiketleme ile ilgili AB çapında yapılan bütün kontroller 1979'da 79/112 sayılı Tüzük ile getirilmiştir. Ek kontroller eklenerek ve değişik etiketleme gereksinimlerini karşılamak için düzenlemeler yapılmıştır. 2000 yılında, orijinal 1979 Yönetmeliği ve değişiklikleri, tek bir yeni Tüzükte (2000/13/EC) birleştirilmiştir. Etiketleme ile ilgili ilave mevzuatlar da benimsenmiştir ⁹

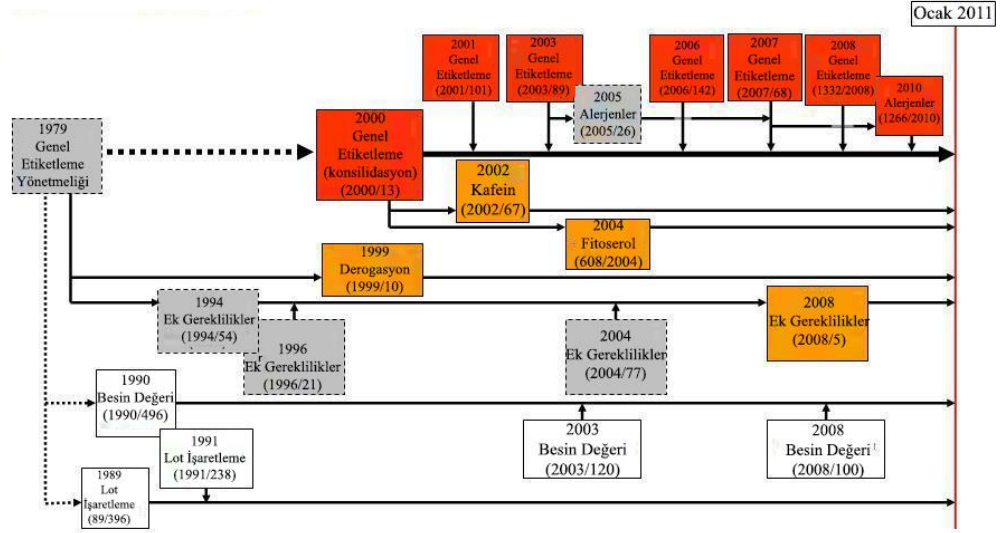
⁷ Vapnek, Jessica ve Melvin Spreij. **Perspectives and Guidelines on Food Legislation, With A New Model Food Law**, FAO Legislative Study, Sayı:87, Rome, 2005, s. 90.

⁸ **Government and Voluntary Policies on Nutrition Labelling: A Global Overview**, <http://www.fao.org/docrep/018/i0576e/i0576e04.pdf>, (19.10.2017)

⁹ **Food Information to Consumers – Legislation**, http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/labelling_legislation_en, (14.02.2017)

Bu durum kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Şekil 1 : Avrupa Birliği Etiketleme Yönetmeliği Kronolojisi

Kaynak : <http://www.reading.ac.uk/foodlaw/label-archive.htm> (Erişim : 14.02.2017)

Ocak 2008'de Avrupa Komisyonu, “Tüketicilere Gıda Bilgisinin Sağlanması Hakkında Öneri” adı ile etiketleme mevzuatını güncelleme önerisini yayımlanmıştır.

10

Avrupa Komisyonu Tüketici ve Sağlık Genel Müdürlüğü (*European Commission's Directorate-General for Consumer and Health*) tarafından gıda etiketleme ile ilgili mevzuatın değerlendirilmesini takiben Avrupa Komisyonu 2008 yılında iki önemli direktifi (*Direktif 2000/13/EC* ¹¹ ve *Direktif 90/496/EEC* ¹²) bir çerçeve yönetmeliğe dönüştürmüştür. Tüzük, gıda zincirinin tüm aşamalarında gıda işletmecileri tarafından tüketicilere sunulan gıda maddeleri ile ilgili bilgi için Avrupa

¹⁰ Commission of the European Communities, **Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Provision of Food Information to Consumers**, http://www.reading.ac.uk/foodlaw/pdf/com2008_0040-labelling-proposal.pdf , (14.02.2017)

¹¹ Gıda Maddelerinin Etiketlenmesi, Sunulması ve Reklamıyla İlgili Üye Devletlerin yasalarının yakınlaştırılmasına ilişkin 20 Mart 2000 tarih ve 2000/13/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesi.

¹² Gıda Maddelerinin Beslenme Etiketlemesi Hakkındaki 24 Eylül 1990 tarih ve 90/496/EEC sayılı Direktif.

Birliği'nde yasal bir çerçeve oluşturmaktadır. Amacı "*iç piyasanın çıkarlarına hizmet etmek, hukukun basitleştirilmesi, hukuki kesinlik sağlanması ve idari yükün azaltılması ve gıdaların anlaşılır, okunaklı etiketlenmesi gereğesiyle vatandaşlara fayda sağlaması*" olarak belirlenmiştir. Tüzük, genel bilgilerin, sorumlulukların yanı sıra gıda bilgileriyle ¹³ ilgili şartları içermektedir ¹⁴.

AB gıda maddelerinin etiketlenmesine ilişkin AB mevzuatı, sunumun ve reklamcılığın, tüketiciyi ürünün özellikleri veya etkileri konusunda yanıltmasını engeller. Zorunlu etiket bilgileri arasında, ürün içeriği, net miktarı, asgari dayanıklılık süreleri (*son tüketim tarihi ya da tavsiye edilen tüketim tarihi*), varsa özel kullanım koşulları vb. gibi ifadeler bulunmaktadır. ¹⁵

Gıda işletmecilerinin etiketlerini uyumlaştırması için bir geçiş dönemi öngörölmüştür. Tüzük hükümlerine genel olarak 13 Aralık 2014'den itibaren uyulması gerekmektedir. Bu tarihten önce piyasaya sunulan gıdanın etiketinde herhangi bir beslenme değerini belirtmeyen gıda işletmecileri, 13 Aralık 2016 tarihine kadar 1169/2011 sayılı Tüzük uyarınca beslenme etiketleme kurallarına uyma zorunluluğu getirilmiştir. (Guidance, s.1)

1169/2011 sayılı Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile AB gıda mevzuatında daha önce bulunan;

- 87/250 / EEC sayılı direktif (alkollü içeceklerin etiketlenmesindeki alkol gücü hakkında)
- 90/496/EEC sayılı (beslenme etiketlemesi üzerine)
- 1999/10/EC sayılı (gıda etiketleme hakkında)
- 2000/13/EC sayılı (gıda etiketleme hakkında)
- 2002/67/EC sayılı (kin ve kafein içeren gıda maddeleriyle ilgili) ve 2008/5 / EC sayılı (gıda etiketleme ile ilgili)

¹³ "Gıda bilgisi" terimi 1169/2011 sayılı Yönetmeliğin 2nci bölümü 2-a maddesinde, modern teknoloji araçları veya sözlü iletişim de dahil olmak üzere bir etiket aracılığıyla son tüketiciye sunulan bilgiler olarak ifade edilmektedir.

¹⁴ Euro Commerce and Food Drink Europe, **Guidance on the Provision of Food Information to Consumers**, September 2013, (Guidance), Belgium, s. 1.

¹⁵ Bureau, Jean Christophe ve Egizio Valsechini. **European Food Labelling Policy : Success and Limitations**, (European Food Labelling Policy), <http://ageconsearch.tind.io/record/27048/files/34030070.pdf>, (01.01.2017), s.1.

- 608/2004/EC sayılı (fitosteroller, fitosterol esterleri, fitostanoller ve / veya fitostanol esterleri içeren gıdalar ve gıda içeriklerinin etiketlenmesine ilişkin) Direktifler yürürlükten kaldırılmıştır.

Ayrıca,

- 1924/2006 sayılı Tüzük (gıdalar üzerinde yapılan beslenme ve sağlık talepleri hakkında)
- 1925/2006 sayılı Tüzük (gıdalara gerekli besin maddelerinin eklenmesine ilişkin)

1169/2011 sayılı Tüzükle değiştirilmiştir.

1.3. TÜRKİYE’NİN ULUSAL GIDA ETİKETLEME MEVZUATINA GENEL BİR BAKIŞ

Avrupa Birliği’ne uyum süreci içerisinde hazırlanarak yürürlüğe konulan 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu ¹⁶ ile gıda güvenliğinin ve denetiminin genel konuları belirtilmiştir. Bu konular içerisinde etiketleme ile ilgili olarak “*gıda ile ilgili özel mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, gıdanın ve yemin şekli, görünümü, ambalajı, kullanılan ambalaj malzemesi, tasarlanma ve sergilenme şekli, her tür yazılı veya görsel basın aracılığı ile sunulan bilgi dâhil, etiketlenmesi, tanıtımı, reklâmı ve sunumu tüketiciyi yanıltıcı şekilde yapılamaz.*” ¹⁷ ifadesine yer verilmiştir.

Ulusal mevzuatta hali hazırda yürürlükte bulunan etiketleme ile ilgili özel mevzuat ise Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliğidir ¹⁸. Yönetmeliğin amacı ise “*son tüketiciye ve toplu tüketim yerlerine arz edilen gıdaların genel ve belirli özel etiketleme kurallarını, beslenme yönünden etiketleme kurallarını, tanıtımı ve reklâmına ilişkin belirli kuralları ve gıdalardaki beslenme ve sağlık beyanlarına ilişkin kuralları belirlemektir*” olarak ifade edilmiştir. Yönetmelik 5996 sayılı Kanun’un 23 ve 24üncü maddelerine dayanarak ve buna ilaveten Avrupa Birliği’nin

¹⁶ 13.06.2010 tarih ve 27610 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁷ 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanun’un 24. maddesi 3. fıkrası.

¹⁸ 29.12.2011 tarih ve 28157 sayılı (3. Mükerrer) ve Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

gıda etiketleme ile ilgili çeşitli mevzuatlarına ¹⁹ paralel olarak hazırlanmıştır. Yönetmeliğin hazırlık süreci AB’de şu an yürürlükte bulunan 1169/2011 sayılı Yönetmeliğin hazırlık sürecine denk gelmesinden dolayı, 1169/2011 sayılı Yönetmeliğe bir atıfta bulunulmamıştır. Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği 2010 yılında yayımlanırken; 1169/2011 sayılı Tüzük Avrupa Birliğinde 2011 yılında yayımlanmıştır. Bundan dolayı ulusal etiketleme mevzuatı ile AB etiketleme mevzuatı tam bir uyum içerisinde bulunmamaktadır.

26.01.2017 tarihinde Türk Gıda Kodeksi Etiketleme ve Tüketicileri Bilgilendirme Yönetmeliği hazırlanıp yürürlüğe konulmuştur. Bu yeni Yönetmelik ile kısmen de olsa Avrupa Birliği mevzuatı arasındaki farklılıklar azaltılmış. Fakat hali hazırda faaliyet gösteren işletmeciler için bu durum iki başlı bir mevzuat yönetimine sebep olmuştur. Zira 26.01.2017 tarihinde önce faaliyet gösteren işletmeler yasal olarak Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği hükümlerine, bu tarihten sonra açılan yeni işletmeler ise yeni Yönetmeliğe uymak zorundadırlar. Tüketici açısından ise sorun daha büyük olup, hangi işletmenin eski hangisinin yeni olduğunu bilmediği için etiket bilgilerinin hangisinin daha güncel olduğu konusunda belirsizlik yaşamaktadırlar. Eski işletmeler 31.12.2019 tarihine kadar yeni Yönetmeliğe uymak zorundadırlar. Bu süreç içerisinde ise hala Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği hükümleri geçerliliğini korumaktadır.

¹⁹ - Avrupa Birliğinin 2000/13/EEC sayılı Gıda Maddelerinin Etiketlenmesi, Tanıtımı ve Reklamına İlişkin Üye Devletlerin Kanunlarının Yaklaştırılması Hakkında Direktife paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 2000/13/EEC sayılı Belirli Gıda Maddelerinin Etiketinde Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifinde Belirtilenler Dışında Bildirimi Zorunlu Olan Bilgiler Hakkında 2008/5/EC sayılı Direktife paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 79/112/EEC sayılı Gıda Maddelerinin Etiketlenmesi Hakkında Konsey Direktifinin 7 nci Maddesinin Hükümlerine İstisna Getirilmesine Yönelik 1999/10/EC sayılı Direktife paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 2002/67/EC sayılı Kinin İçeren Gıda Maddelerinin ve Kafein İçeren Gıda Maddelerinin Etiketlenmesi Hakkında Direktife paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 608/2004/EC sayılı Bitkisel Sterol, Bitkisel Stanol Esteri, Bitkisel Stanol ve/veya Bitkisel Stanol Esteri İlave Edilmiş Gıdaların ve Gıda Bileşenlerinin Etiketlenmesi Hakkında Tüzüğe paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 90/496/EEC sayılı Gıda Maddelerinin Beslenme Yönünden Etiketlenmesi Hakkında Direktife paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 87/250/EEC sayılı Son Tüketicieye Arz Edilen Alkollü İçeceklerin Etiketlenmesinde Hacmen Alkol Miktarının Bildirimi Hakkında Direktife paralel olarak,
- Avrupa Birliğinin 1924/2006/EC sayılı Gıdalarda Yapılan Beslenme ve Sağlık Beyanları Hakkında Tüzüğe paralel olarak

1.4. AVRUPA BİRLİĞİ GIDA ETİKETLEME MEVZUATININ İNCELENMESİ VE TÜRKİYE’DE UYGULANAN MEVZUAT İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Avrupa Birliğinde yürürlükte bulunan 1169/2011/EC sayılı Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında Tüzük ile Türkiye’de yürürlükte bulunan Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği incelenerek, ulusal mevzuatın AB mevzuatı çerçevesinde eksiklikleri değerlendirilmiştir. AB üyelik sürecinde hazırlanarak yayımlanan ulusal mevzuatta çok derin farklılıklar görülmemekle beraber, AB’de 2011 yılında yayımlanan mevzuat arasında farklar bulunmaktadır.

1.4.1. Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzük

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma ve özellikle bu Antlaşmanın 114. maddesinde, Avrupa Komisyonu’nun teklifini ve Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesinin görüşünü dikkate alarak, Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzük kabul etmiştir.

1.4.2. Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzüğün Amacı ve Gerekliklikleri

Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzüğün giriş kısmında aşağıdaki açıklamalar, gerekçeler ve dayanaklara yer verilmiştir.

- Tüzük, Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma’nın (TFEU) 169. maddesinde belirtilen, “*Birliğin, 114 üncü maddesi uyarınca kabul ettiği tedbirlerle, Birliğin yüksek düzeyde bir tüketici korumasına kavuşmasına katkıda bulunmasını öngörür.*” ifadesine dayanmaktadır.

- Gıda yasasının genel ilke ve gereklikliklerini belirleyen 28 Ocak 2002 tarihli ve 178/2002 (EC) sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi’nin kurulması ve gıda güvenliği konularında prosedürlerin

belirlenmesini amaçlar. Bu kapsamda, gıda yasasının genel bir ilkesi olarak *tüketicilerin tükettiği gıdaya ilişkin bilinçli tercihler yapmak ve tüketiciyi yanıltabilecek herhangi bir uygulamayı önlemek için temel oluşturmayı* hedefler.

- İç pazarda haksız ticaretten kaynaklanan tüketici haklarının korunmasına ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 11 Mayıs 2005 tarihli 2005/29/EC sayılı Yönergesine dayanarak, tüketicilere sunulan bilgi eksikliklerinden kaynaklı yanıltıcı eylemleri önlemek amacıyla bazı gıda bilgilerinin tüketicilere sunulmasına ilişkin kuralların tanımlanması gerekmektedir.

- Gıda maddelerinin besin değerlerinin ²⁰ etiketlenmesi hakkında 24 Eylül 1990 tarih ve 90/496/EEC sayılı Konsey Direktifi hazır paketlenmiş gıdalar üzerindeki gıda bilgisinin içeriği ve sunumu ile ilgili kuralları ortaya koymaktadır. Bu kurallara göre, beslenme değerleri ile ilgili bir durum söz konusu olmadıkça, besin değerleri bilgisinin gıda etiketlerine dâhil edilmesi gıda üreticisinin tercihine bırakılmıştır. Söz konusu Direktifte belirtilen hükümlerin çoğunluğu 1990 yılına dayanmaktadır ve bu nedenle güncellenmelidir.

- Mevcut etiketleme mevzuatının orijinal hedefleri ve temel bileşenleri hâlâ geçerli olmakla birlikte, yeni mevzuatın paydaşlar (*gıda üreticileri, ithalatçılar vb...*) için daha anlaşılır olması, uyum sağlamasını kolaylaştırması ve yeni gelişmeler dikkate alınarak bu paydaşların modernize edilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu Tüzük ile hem mevzuat basitleştirilecek hem yasal kesinlik sağlanarak idari yük azaltılacak ve iç pazarın menfaatlerine hizmet ederek tüketici hakları korunacak; açık, anlaşılır, okunaklı etiketleme yapılacaktır.

- 13 Mart 2007 tarihli *"2007 Deneyimli Tüketici Politikası Stratejisi - Tüketicileri Güçlendirmek, Refahlarını Arttırmak, Etkin Bir Şekilde Korumak"* başlıklı Komisyon Bildirisi ve *Beslenme ve Obezite İle İlgili Sağlık Konularında Avrupa'ya Yönelik Bir Strateji ("Komisyon Beyaz Kitabı")* doğrultusunda tüketicinin bilinçlendirilmesi ve güvenilir gıdaya daha kolay ulaşımı amaçlanmaktadır.

- Yasal kesinliği artırmak ve rasyonelite ve uygulama tutarlılığını sağlamak için, 90/496/EEC ve 2000/13/EC sayılı Direktiflerin yürürlükten kaldırılması ve

²⁰ Besin değeri ifadesi, gıda etiketlerinde bulunan ve gıdanın enerji değerini tüm bileşenler üzerinde gösteren sayısal verileri ifade etmektedir. Bu ifade tüketilecek gıdanın kaç kalori olduğu ve içeriğinde yağ, karbonhidrat (şeker), protein, mineral, vitamin gibi değerlerin oranını göstererek tüketicinin tercihini kolaylaştırmaktadır. Etiketle besin değerlerinin gösterilmemesi o gıdanın sağlığa zararlı olduğu ya da güvenilir gıda olmadığı anlamına gelmez.

bunları tüketiciler ve diğer paydaşlar için kesinlik kazandıran tek bir tüzükle değiştirilmesi ve idari yükümlülüğün azaltılması ön görülmektedir.

- Birlik düzeyinde ve ulusal düzeyde gıda bilgisini düzenleyen tedbirler için net bir çerçeve ve ortak bir temel oluşturmak üzere ortak tanımlar, ilkeler, gereklilikler ve süreçler belirlemek gereklidir.

- Gıda bilgi yasası, tüketicilerin yeni bilgi gereksinimleriyle güncelleştirilebilmesi ve iç pazarın korunması ile üye ülkelerdeki tüketicilerin algısı arasındaki dengeyi sağlamak için yeterli esnekliğe sahip olması gerekmektedir.

- Zorunlu gıda bilgisini gerektiren en önemli husus, tüketicilerin bir gıdayı tanımlamaları ve bunlardan uygun bir şekilde faydalanmalarını sağlamak ve bireysel diyet ihtiyaçlarına uygun seçimler yapmaktır. Bu amaçla, gıda işletmecileri, görme engelli kişilere bu bilgilerin ulaşılabilirliğini kolaylaştırmalıdır.

- Gıda bilgi yasası ile, gıdanın tıbbi bir etkide olduğunu gösteren ifadeler ile bir hastalığa iyi geldiği ya da iyileştirdiğini sunan sağlık beyanları yasaklanmalıdır. Etkili olabilmesi için, bu yasak gıdaların reklamında ve sunumunda da uygulanmalıdır.

- Gıda katkı maddeleri ya da gıdanın içerisinde doğal olarak bulunabilen maddelerden bazıları tüketici sağlığı üzerinde (alerjenler) olumsuz etkide bulunabilir. Bu durum göz önünde bulundurularak alerjen maddelerin etikette vurgulanması gerekmektedir.

- Tüketicinin etiket algısını doğru yönlendirmek amacıyla etikette kullanılan görsel, renksel ve metinsel ifadeler bir kurala bağlanmalıdır.

- Gıdaların dondurulmasında kullanılan teknoloji son yıllarda önemli ölçüde gelişti ve hem Birlik iç piyasasındaki ürünlerin dolaşımını iyileştirmek hem de gıda güvenliği risklerini azaltmak için yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, özellikle et ve balıkçılık ürünlerinin dondurulması ve daha sonra çözdürülmesi, ürünün güvenilirliğinin yanı sıra tat, koku gibi kalite değerlerini de etkilemektedir. Bununla beraber, diğer ürünleri, özellikle tereyağı için, dondurmanın böyle bir etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bir ürünün çözdürülmüş olduğu durumda, nihai tüketiciye bu ürün hakkında uygun şekilde bilgi verilmelidir.

- Sığır *spongiform encephalopathy* krizinin yaşanması sonrası Birlik genelinde etlerin menşei bilgilerinin belirtilmesi, böylece etin kökeninin (hangi hayvanın eti, nerden temin edildiği vb..) tespiti kolaylaşacaktır.

- Gıdanın enerji değerlerinin belirtilmesinde karışıklığı önlemek amacıyla 100 gram ya da 100 mililitre değerlerine karşılık gelecek enerji miktarlarının sunulması gerekmektedir ²¹.

- 1169/2011 sayılı Tüzük tarafından takip edilen amaçlardan bir tanesi, nihai tüketici için bilinçli tercihler yapabilmesine temel teşkil etmek olduğundan, nihai tüketicinin etiketleme hakkında sağlanan bilgileri anladığından emin olunması önemlidir. Bu nedenle, 'sodyum' besininin ilgili terimi yerine 'tuz' teriminin etiketlemede kullanılması uygundur.

- Deneyimler, etikette belirtilen zorunlu bilgiler ve isteğe bağlı bilgiler arasında bir denge kurulması ve durumu açıklığa kavuşturulması gerektiğini göstermektedir.

- Tüketiciler tarafından hayvan refahı konusu gün geçtikçe değer kazanmakta olup, hayvanların kesim öncesi elektrikle sersemletilip sersemletilmediği hususu dahi etikette belirtilmesi önem arz etmektedir.

1.4.3. Tüketicilere Gıda Bilgisi Sunulması Hakkında 1169/2011/EC sayılı Tüzüğün Kısımları ve Ulusal Mevzuat İle Karşılaştırılması

Bu kısımda Avrupa Birliği etiketleme mevzuatının kısımları birebir incelenmiş ve ulusal mevzuatla karşılaştırmalar yapılmıştır. Ulusal mevzuatta birebir bulunan hususlar belirtilmiş; bulunmayan hususlar ise detaylandırılmıştır. Avrupa Birliği etiketleme mevzuatı yedi bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla bu bölümler açıklanmıştır.

BÖLÜM-1 :GENEL HÜKÜMLER

Bu bölüm Madde 1 ve Madde 2 olmak üzere 2 maddeden oluşmaktadır. Madde 1 kısmında “Konu ve Kapsam”, Madde 2 kısmında ise

²¹ Tüzükte işlenmemiş gıdalar için ve etikette enerji değerlerini yazabilecek yeterli alana sahip olmayan ürünler için enerji değerlerini yazması konusunda muaf tutulduğu ifade edilmiştir.

“Tanımlar” başlığı yer almaktadır. Bu maddeler altında Türkiye’de yürürlükte bulunan mevzuatta yer alan ifadeler genel olarak tercüme edilmiş olarak bulunmaktadır. Etiketleme yönetmeliğinin hangi alanlarda zorunlu olduğu hususunda kapsamına ve tüzükte ve literatürde bulunan bazı terminolojinin açıklamalarına yer verilmiştir.

1169/2011 sayılı Tüzükte yer alan “işlenmiş nano-materyal” ve “mesafeli satış” ya da “mesafeli iletişim araçları” terimlerine Türkiye’deki mevzuatta yer verilmemiştir.

‘İşlenmiş nanomateryal’, 100 nm ya da daha düşük bir ya da daha fazla boyuta ya da içte ya da yüzeyde, çoğunluğunun siparişin bir ya da daha çok boyutuna sahip ayrı işlevsel parçalardan oluştuğu kasten üretilen herhangi bir materyal anlamına gelir. Nano-materyaller, 100 nm’nin üstünde bir boyuta sahip olabilir; ancak nano ölçeğin karakteristik özelliklerini muhafaza eden yapılar, aglomera’lar ve ya agregalar da dahil olmak üzere 100 nm veya daha düşüktür.

Nano ölçeğin karakteristik özellikleri şunları içerir:

(i) dikkate alınan malzemelerin büyük spesifik yüzey alanıyla ilgili olanlar; ve / veya

(ii) aynı maddenin non-nano formunkinden farklı olan belirli fiziko-kimyasal özellikleri.

‘Mesafe iletişimi araçları’, tedarikçinin ve müşterinin eş zamanlı, fiziki mevcudiyeti olmaksızın, bu taraflar arasında bir sözleşmenin imzalanması için kullanılabilir anlamına gelir.

BÖLÜM-2 : GIDA BİLGİSİNE İLİŞKİN GENEL İLKELER

Bu bölüm Madde 3, Madde 4 ve Madde 5’ten oluşmaktadır. Madde 3’te “Genel Hedefler”, Madde 4’te “Zorunlu Etiket Bilgilerine Dair İlkeler” ve Madde 5’te “Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesine Danışma” başlıkları bulunmaktadır.

Madde 5 Avrupa Gıda Güvenirliği Otoritesine Danışma başlığında, halk sağlığı üzerinde etkili olabilecek gıda bilgi yasası alanında herhangi bir

Birlik tedbiri, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi ile istişarede bulunulduktan sonra kabul edilecektir ifadesine yer verilmiştir.

Ulusal mevzuatta gıda konusunda tek yetkili otorite Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'dır. Çıkarılacak mevzuatlar Bakanlık bünyesindeki birimlerce hazırlanarak yayımlanır. Bu birimler arasında yine Bakanlık bünyesinde bulunan danışma komiteleri mevcuttur. Başka bir kurum ya da Bakanlık ile istişare edilmesine gerek kalmamaktadır.

BÖLÜM-3 : GIDA İŞLETMECİSİNİN GENEL ETİKET BİLGİLERİ ÜZERİNE SORUMLULUKLARI

Bu bölüm 3 maddeden oluşmaktadır. Gıda işletmecisine (üretici, dağıtıcı ya da satıcı) düşen sorumluluklardan bahsedilmektedir. Tüketiciyi aldatacak şekilde gıdanın sunumu ve arzı bu maddeler kapsamında yasak olarak kabul edilmiştir.

Madde 6 : Temel Gereksinim

Etiket üzerindeki bilgilerin temel olarak nasıl olması gerektiği ifade edilmektedir.

Madde 7 : Adil Bilgilendirme Uygulaması

- Gıda bilgileri yanıltıcı olmamalı (özellikle; içeriği, bileşimi, miktarı, menşei ülke, dayanıklılık süresi vb.)
- Gıdanın sahip olmadığı özelliklere atıfta bulunulmamalı.
- Aynı özellikteki gıdaların bir değerine vurgu yaparak, diğerlerinden üstün olduğunu vurgulamamalı.
- Gıda bilgisi tüketici için kolay ve doğru anlaşılır olarak ifade edilmeli.
- Gıdanın reklamı, tanıtımı ya da ambalajının sunum şekli, görünümü, sergilendiği ortam tüketiciyi yanıltıcı olmamalı.

Madde 8 : Sorumluluklar

- Eğer gıda üreticisi Birlik dışında ise etiket bilgilerinden sorumlu olan ithalatçı firmadır.

- Gıda bilgilerinden sorumlu gıda işletmecisi, etiket bilgilerinin Birlik ve ulusal mevzuatına uygunluğunu sağlamak zorundadır.

BÖLÜM 4 : ZORUNLU ETİKET BİLGİLERİ

Bu bölüm 3 kısımdan oluşmaktadır. Etiketleme Yönetmeliğinin en önemli maddeleri bu bölüm altında sunulmuştur.

KISIM 1 : İÇERİK VE SUNUM

Madde 9 : Zorunlu İçerik Listesi

- Gıdanın adı
- İçindekiler listesi
- Alerjen maddenin varlığı
- Bileşenlerin kategorisi veya miktarı
- Net miktarı
- Minimum dayanıklılık tarihi ya da kullanım tarihi
- Özel muhafaza koşulları veya kullanım koşulları
- Gıda işletmecisinin adı veya şirketin adı ve adresi
- Menşe ülke
- Talimatların yokluğunda gıdanın uygun bir şekilde kullanılmasının zor olacağı yerlerde kullanım talimatları
- Hacimce % 1,2'den fazla alkol içeren içecekler ile ilgili gerçek alkol miktarı
- Besin değeri beyanı (*yağ, karbonhidat, protein, tuz miktarları ve enerji değerleri*)

Birlik düzeyinde oluşturulacak bir uygulama ile yine bu mevzuatın diğer maddelerine ters düşmeyecek şekilde yukardaki etikette bulunması gerekli zorunlu ifadeleri simgeler ile de gösterimi mümkün olabilir.

Türk Gıda Kodeksi Gıda Etiketleme Yönetmeliğinde, besin değeri beyanı etikette zorunlu bilgiler kısmında bulunmamaktadır. Üretici işletme kendi isteği doğrultusunda

besin değerlerinin miktarını ve enerji değerlerini etikette belirtebilir. Üreticinin besin değerlerini etikette belirtmemesi durumunda yasal bir yaptırım söz konusu değildir.

AB etiketleme mevzuatında ise etikette besin değerlerinin bildirimi hususu bu Tüzük öncesinde zorunlu değil iken, 1169/2011 sayılı Tüzük ile zorunlu olmuştur.

Madde 10 : Belirli Gıdalar İçin Ek Zorunlu Bilgiler

Madde 11 : Ağırlık ve Ölçüler

Madde 12 : Zorunlu etiket bilgilerinin mevcudiyeti , yerleşimi

Madde 13 : Zorunlu ayrıntıların sunumu

Madde 14 : Mesafeli Satış

- İletişim vasıtasıyla mesafeli gıda satışında, zorunlu etiket bilgileri gıda ile birlikte ibraz edilmelidir.
- Minimum dayanıklılık tarihi ya da kullanım tarihi hariç olmak üzere diğer zorunlu etiket bilgileri ürünün satışından önce hazır bulundurulmalı ve mesafeli satışı destekleyen veya gıda işletmecisi tarafından açıkça belirtilen yollarla tüketiciye sunulmalıdır.
- Zorunlu etiket bilgileri teslim anında gıda ile birlikte verilmelidir.
- Mesafeli satışta sunulan ambalajlanmamış gıdalar bu Yönetmeliğin 44.maddesinde (*Hazır paketlenmemiş gıdalar için ulusal ölçüler , National measures for non-prepacked food*) belirtilen ifadeleri de içerecek şekilde sunulmalıdır.
- Bu madde otomatik satış makineleri veya otomatik ticari tesisler yoluyla satışa sunulan gıdalara uygulanmaz.

Türk Gıda Kodeksi Gıda Etiketleme Yönetmeliğinde mesafeli satışa dair özel bir hüküm bulunmamaktadır. Sorumluluklar kısmında etiket bilgilerinin son tüketiciye arzına dair tüm sorumluluk üretici işletmeye verilmiştir. Mesafeli satış konusunda en yaygın kullanılan metot, internet üzerinden satıştır. Özellikle tüketicinin tercihini

etkileyecek ve sağığına olumsuz etkide bulunabilecek detayların, ürünün satın alındığı web sitesinde bulunması gerekmektedir. Ulusal mevzuatta buna dair bir hüküm bulunmadığından dolayı, bu konu üzerinde bir yasal boşluk bulunmaktadır.

Mesafeli satış konusunda, özellikle uzak mesafelere gönderilecek gıdaların raf ömrü, ürünün üretimi ve son tüketiciye ulaşana kadar geçeceği süre dikkate alınarak hesaplanır ve ürünün üzerine basılacak etikette bu ifadeye yer verilir.

Madde 15 : Dil Gereksinimleri

Madde 16 : Zorunlu Ayrıntılara Dair İstisnalar

- Birlik hükümlerince belirtilen zorunlu bilgiler saklı kalmak koşuluyla, bu Yönetmeliğin Ek-5'inde (*Zorunlu Besin Değeri Beyanı Kapsamında Öngörülen Gıdalar*) ²² listelenen gıdalar için zorunlu besin değeri beyanı olmayabilir.

- Alkol miktarı %1,2'den fazla olan gıdalarda zorunlu besin değeri beyanı bulunmayabilir.

²² -Tek bir bileşen veya kategori içeren işlenmemiş ürünler;
-Maruz kaldıkları tek işlemin olgunlaştırma olduğu ve tek bir bileşen veya kategori içeriğini içeren işlenmiş ürünler;
-Eklenen tek katkı maddesinin karbondioksit ve / veya aroma olduğu yerler de dahil olmak üzere insan tüketimi için hazırlanan sular;
-Bir bitki, bir baharat veya bunların karışımları;
-Tuz ve tuz ikameleri;
-Masa üstü tatlandırıcılar;
-Kahve çekirdekleri ve hindiba ekstraktları, bütün veya öğütülmüş kahve çekirdekleri ve bütün veya öğütülmüş kafeinsiz kahve çekirdekleri ile ilgili 22 Şubat 1999 tarihli ve Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 1999/4 / EC numaralı direktifi kapsamında olan ürünler;
-Çayın besin değerini değiştirmeyen aroma maddelerinden başka katkı maddeleri içermeyen, bitkisel ve meyve infüzyonları, çay, kafeinsiz çay, anlık veya çözünebilir çay veya çay özütü, kafeinsiz anında veya çözünür çay veya çay özütü;
-Eklenen sirke ve yerfıstığı (sirke yerine kullanılan diğer katkı maddeleri de dahil olmak üzere);
-Tatlandırıcılar;
-.Gıda katkı maddeleri;
-İşlem yardımcıları;
-Gıda enzimleri;
-Jelatin;
-Reçel hazırlama kompozisyonları;
-.Maya;
-Çiğneme sakızları;
-En büyük yüzeyi 25 cm²'nin altında olan ambalaj veya kaplardaki gıda;
-Nihai tüketiciye doğrudan doğruya küçük miktarlarda ürün üreticisi tarafından sunulan ya da perakendeci tarafından sunulan el işi gıdalar

Nisan 2015'te Avrupa Parlamentosu AB Alkol Stratejisini kabul etti. Bu kapsamda Parlamento, tüm alkollü içeceklerin etiketlerinde enerji değerinin yazılması gerektiği hususunda Komisyon'un yasa teklifi vermesini istedi. Avrupa Komisyonu'nun 13.03.2017 tarihli raporunda alkollü içeceklerin etiketinde besin değerlerinin belirtilmesinin gerekli olmadığı kararı verilmiştir²³

KISIM 2 : ZORUNLU HUSULARA İLİŞKİN AYRINTILI HÜKÜMLER

Madde 17 : Gıdanın Adı

Madde 18 : İçindekiler Listesi

- İçindekiler listesi, "içindekiler" kelimesini içeren ya da uygun bir başlık ile belirtilecektir. İçindekiler, gıdanın içerisinde bulunan bileşenlerin ağırlığına göre azalana doğru yazılır.
- Malzemeler, uygun olduğu hallerde, Madde 17'de ve Ek VI'da belirtilen kurallara uygun olarak spesifik isimleri ile belirlenir.
- Bu maddenin 1. ve 2. paragraflarının uygulanmasına ilişkin teknik kurallar Ek VII'de belirtilmiştir.
- İşlenmiş nanomalzemeler şeklinde bulunan tüm bileşenler, içerik listesinde açıkça belirtilmelidir. Bu tür maddelerin adlarını köşeli parantez içinde "nano" yazısı takip edecektir.

Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliğinde, 116/2011 sayılı Tüzükte belirtilen istisnai spesifik isimlere ve uygulanmasına ilişkin teknik kurallara dair detaylı bir liste bulunmamaktadır. Ayrıca ulusal etiketleme mevzuatta "nano" gıdalara dair de bir ifadeye yer verilmemiştir. Nano ürünlerin ifadesine dair bir hüküm bulunmamaktadır.

Madde 19 : İçindekiler Listesine Dair İstisnalar

Madde 20 : İçindekiler Listesinde Sunulan Bileşenlere Dair İstisnalar

²³ European Commission, **Report From the Commison to the European Parliament and the Council Regarding the Mandotory Labelling of the List of Ingredients and the Nutrition Declaration of Alcoholic Beverages**, COM(2017), 58 Final, 13.03.2017, Brussels.

Madde 21 : Alerjen Madde İçeren Ürünlerin Etiketle Bildirimi

Madde 22 : İçindekilerin Niceliksel Olarak Gösterimi

Madde 23 : Net Miktar

Madde 24 : Minimum Dayanıklık Süresi, “Son Tüketim Tarihi” ve Dondurma Tarihi

Yönetmeliğin Ek-10’unda hangi gıda için hangi terimin kullanılacağı hususu belirtilmiştir. Türkiye mevzuatından farklı olarak burada “dondurma tarihi” terimi de yer almaktadır. Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliğinde etiketlerde son tüketim tarihi ya da tavsiye edilen tüketim tarihi ifadelerinin yazılması zorunludur. Ürünün dondurulduğu tarihe dair herhangi bir ifade bulunmasına dair bir hüküm yer almamaktadır.

- Etiketle ilk dondurma tarihi “*Dondurma Tarihi :*” olarak belirtilmelidir. Belirtilen tarih gün ay yıl olarak ifade edilmelidir. Bu belirtme şekli ya “ *Dondurma Tarihi : GÜN/AY/YIL*” olarak ya da “*Dondurma Tarihi Ambalajın Üst Kısımındadır*” tarzı dondurma tarihin etiketin neresinde olduğunu ifade eder şekilde olabilir.

Madde 25 : Muhafaza ya da Kullanım Koşulları

Madde 26 : Menşe Ülkesi

Ulusal mevzuatta belirtilen ifadelere ek olarak bu maddede özellikle taze et ve et ürünlerinde etin kaynağı hakkında bilgilere yer verilmektedir. Etiketlemeden sorumlu işletmecinin hepsi geçiş sürecinin bitimini takiben (2015 yılı Nisan ayı) taze et ve et ürünlerinin etiketinde hayvanın yetiştirildiği ve kesildiği yere dair bilgileri sunmak zorundadır. Ayrıca bu bilgi taze balık ve balık ürünleri için de geçerli olup, balığın hangi tarihte, hangi yöntemle, nerde avlandığına dair bilgiler de olmalıdır. ²⁴ Bu madde aynı

²⁴ Kilit, Gökhan. **AB’de Gıdanın Etiketle Yenilendi**, İktisadi Kalkınma Vakfı, Sayı:114, Mart 2015

zamanda 20 Mart 2006 tarihli 509/2006/EC ayılı Konsey Yönetmeliği'nde belirtilen ifadelerle çelişmemelidir.²⁵

Şekil 2 : Gıda Etiketi Örneği

Tablo 1 : Şekil 2 Üzerindeki İfadelerin Açıklamaları ve Yönetmeliğe Karşılık Gelen Maddeleri

	Etiket Üzerindeki İfadeler	1169/2011/EC sayılı Tüzükteki Maddesi
1	Ürün (Dilimlenmiş Domuz Pastırması)	-
2	Gıdanın Adı	Madde 9 ve Madde 17
3	Özel Muhafaza Şartları	Madde 9 ve Madde 25
4	İçindekiler	Madde 9 ve Madde 18
5	Üretici Bilgisi	Madde 9
6	Üretici İşletme Onay Numarası	Madde 9
7	Net Miktar	Madde 9 ve Madde 23
8	Besin Değerleri	Madde 9 ve Madde 33
9	Raf Ömrü	Madde 9 ve Madde 24

²⁵ 509/2006/EC sayılı “Geleneksel Özelliklerin Korunması”na İlişkin Tüzük Ek-1’de çeşitli gıda ürünleri belirtilmiştir.

10	Menşe	Madde 9 ve Madde 26
----	-------	---------------------

Kaynak : 1169/2011/EC sayılı Tüzük

Madde 27 : Kullanım Talimatı

Madde 28 : Alkol Miktarı

KISIM 3 : BESLENME BEYANI

Madde 29 : Diğer Mevzuatlarla Olan İlişki

Madde 30 : İçerik

Madde 31 : Hesaplama

Madde 32 : 100 gram Başına veya 100 ml Başına Olarak İfade

Madde 33 : Porsiyon Büyüklüğü ya da Birim Ağırlığına Göre İfade

Madde 34 : İfade Biçimi

Madde 35 : Ek İfade Biçimleri ve Sunum

Enerji değerleri sözcük, grafik, yazı ya da görsel bir şekilde belirtilir; fakat bu belirtme asla tüketiciyi aldatacak şekilde olamaz. Bu gösterim şekli bilimsel ya da tüketici algısı üzerine sosyolojik temellere dayandırılabilirdir. Kullanılan ifadeler ürünlerin serbest dolaşımı göz önünde bulundurularak, olumsuz bir etki yaratmamalıdır.

Bu madde altında Komisyon 13 Aralık 2017 tarihine kadar edinilen deneyimlere ve bilgilere dayanarak Parlamento ve Konsey'e ifade ve sunum biçimlerinin, iç pazar üzerindeki etkileri ve tavsiyelerini içeren bir rapor sunacağını belirtilmiştir.

BÖLÜM 5 : İHTİYARİ ETİKET BİLGİLERİ

Madde 36 : Uygulanabilirlik Şartları

Etiketlemede her hâlükârda etikette bulunması gerekli zorunlu bilgiler olacaktır. Buna ilaveten gıda işletmeci isterse zorunlu etiket bilgileri ile çelişmeyecek şekilde ve tüketiciyi aldatmayacak, yanlış yönlendirmeyecek şekilde ekstra bildirimlerde bulunabilirler. Bu isteğe bağlı eklenen ifadeler

tüketicide kafa karışıklığına yol açmamalıdır. Bu ifadeler gerek görüldüğü taktirde bilimsel bir temele dayandırılmalı ve ispatlanabilir olmalıdır.

Komisyon, ürün içeriğinde kasıtsız bulunabilecek alerjenlerin varlığına dair bilgilendirme yapılması ve vejetaryen tüketicilere yönelik bilgilendirme yapılması konusunda uygulama kararlarını kabul eder.

Madde 37 : Sunum

İsteğe bağlı olarak ifade edilecek bilgilendirmeler, etikette bulunması gerekli zorunlu bilgilere yer kalacak şekilde düzenlenir.

BÖLÜM 6 : ULUSAL TEDBİRLER

Madde 38 : Ulusal Tedbirler

Bu Tüzük ile özel olarak uyumlu olan konulara ilişkin olarak üye Devletler, Birlik yasası tarafından izin verilmedikçe ulusal tedbirleri kabul edemez ve uygulayamaz. Bu ulusal tedbirler, diğer üye Devletlerden gelen gıdalarla ilgili ayrımcılık da dahil olmak üzere, malların serbest dolaşımına engel oluşturmaz.

Madde 39 : Zorunlu İlave Bilgiler Üzerine Ulusal Tedbirler

Ulusal hükümetler madde 9 ve madde 10'a (zorunlu etiket bilgileri) ilaveten etikette halk sağlığının korunması, tüketicinin korunması, sahteciliğin önlenmesi ya da fikri ve sınai hakların korunması, haksız rekabetin engellenmesi gibi durumlardan en az birini gerekçe göstermek suretiyle ek tedbirler alabilir.

Gıdanın menşei veya orijinin bildirilmesi hususunda ancak ve ancak kesin, kanıtlanmış bilgilere dayanılarak gerçekleştirilebilir.

Madde 40 : Süt ve Süt Ürünleri

Üye Devletler, yeniden kullanıma yönelik cam şişelerde sunulan süt ve süt ürünlerinde Madde 9 (1) ve Madde 10 (1) 'e istinat eden önlemleri alabilirler.

Madde 41 : Alkollü İçecekler

Üye Devletler, Madde 16 (4) 'te belirtilen Birlik hükümlerinin kabul edilmesine kadar, hacim olarak % 1,2'den fazla alkol içeren içeceklerde bileşenlerin listelenmesine ilişkin ulusal önlemleri alabilirler.

Madde 42 : Net Miktarın Belirtilmesi

Belirtilen gıdalar için net miktarın Madde 23 (1) 'de öngörülenden farklı bir şekilde ifade edilmesine ilişkin Madde 23 (2)' de belirtilen Birlik hükümlerinin yokluğunda, Üye Devletler 12 Aralık 2011 tarihinden önce kabul edilen ulusal tedbirleri alabilirler.

Üye Devletler, 13 Aralık 2014 tarihine kadar bu önlemleri Komisyon'a bildirmekle yükümlü olmuşlardır. Komisyon bunları diğer Üye Devletlerin dikkatine sunar.

Madde 43 : Belirli Nüfus Grupları için Referans Alımların Gönüllü Göstergesi

Madde 36 (3) maddesinin (c) bendinde belirtilen Birlik hükümlerinin uygulanmasını bekleyen Üye Devletler, spesifik nüfus grupları için referans alımların gönüllü olarak gösterilmesi konusunda ulusal önlemler alabilirler. Üye Devletler bu önlemlerin metnini gecikmeksizin Komisyona bildirir.

Madde 44 : Paketlenmemiş Yiyecekler için Ulusal Tedbirler

Gıdanın nihai tüketiciye ya da ambalajsız olarak toplu tüketim yerlerine veya gıdanın satıldığı yerde tüketicinin talebi doğrultusunda paketlenmediği veya doğrudan satış için hazırlandığı yerde;

- Madde 9 (1) 'in c maddesinde belirtilen hususların sağlanması zorunludur;

- Madde 9 ve 10'da belirtilen diğer hususların sağlanması, Üye Devletlerin bu hususların ayrıntılarını veya unsurlarının bir kısmını veya tamamını sağlamasını gerektiren ulusal tedbirleri almadıkça zorunlu değildir.

Üye Devletler, paragraf 1'de belirtilen hususların ayrıntılarının veya unsurlarının kullanılacağı araçlarla ilgili ulusal önlemleri alabilir ve uygun olduğu hallerde ifade ve sunum biçimlerini de içerebilir.

Madde 45 : Bildirim Prosedürü

Bu madde kapsamında, yeni gıda etiketleme mevzuatını kabul edecek üye Devlet, gerekçelerini hem diğer üye ülkelere hem Komisyon'a bildirecektir. Bu bildirim takiben Komisyon, konuyu Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi'ne (*the Standing Committee on the Food Chain and Animal Health*) danışacaktır. Bu süreç şeffaf bir şekilde ilerleyecektir. Komisyon olumlu görüş verirse, yeni gıda bilgi mevzuatını kabul edecek üye ülke, öngörülen önlemleri bildirimden 3 ay sonra uygulayabilecektir.

Eğer Komisyon'un görüşü olumsuz ise, bu Yönetmeliğin Madde 48(2)'ye dayanarak Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi tarafından öngörülen tedbirlerin uygulanabilir olup olmadığı üzerine uygun değişiklikleri yapmak için bir inceleme prosedürü başlatılacaktır.

BÖLÜM 7 : UYGULAMA, DEĞİŞENLİK VE NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 46 : Eklerdeki Değişiklikler

Teknik ilerlemeyi, bilimsel gelişmeleri, tüketicilerin sağlığını veya tüketicilerin bilgi ihtiyacını dikkate almak kaydıyla Komisyon bu Yönetmeliğin eklerinde değişikliğe gidebilir.

Madde 47 : Uygulama Önlemlerinin veya Delege Edilen Eylemlerin Uygulanma Tarihi ve Süresi

Madde 48 : Komite

Komisyon, 178/2002 (EC) sayılı Tüzüğün 58 (1) maddesi ²⁶ ile kurulan Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi tarafından desteklenmelidir. Komite'nin görüş bildirmediği durumlarda, Komisyon taslak uygulama yasasını kabul etmez.

²⁶ Avrupa Parlamentosu ve Konseyin Gıda Yasasıyla İlgili Genel İlke ve Şartları Belirleyen, Avrupa Gıda Güvenirliği Dairesi'ni Kuran ve Gıda Güvenirliği Konularıyla İlgili İşlemleri Belirleyen 28 Ocak 2002 Tarih ve 178/2002 (EC) Sayılı Yönetmeliği

Madde 58 : Komite

(1) Üye Devletlerin temsilcilerinden oluşan ve başkanlığını Komisyon temsilcisinin yaptığı bir Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığıyla ilgili Daimi Komite, Komisyona yardımcı olacaktır. Komite, ilgi alanındaki konular üzerinde faaliyet gösterecek bölümler halinde örgütlenecektir.

Madde 49 : 1924/2006 ²⁷ sayılı Tüzükte Yapılan Değişiklikler

Madde 50 : 1925/2006 ²⁸ sayılı Tüzükte Yapılan Değişiklikler

Madde 51 : Delegasyon Uygulaması

Madde 52 : Acil Durum Prosedürü

Madde 53 : Yürürlükten Kaldırılanlar

87/250 / EEC ²⁹, 90/496 / EEC ³⁰, 1999/10 / EC ³¹, 2000/13 / EC ³², 2002/67 / EC ³³ ve 2008/5 / EC ³⁴ sayılı Direktifler ile 608/2004 ³⁵ sayılı Tüzük yürürlükten kaldırılmıştır

Madde 54 : Geçici Hükümler

Piyasaya sürülen ya da 13 Aralık 2014 tarihinden önce etiketlenmiş, bu Yönetmeliğin gereklerine uymayan gıdalar, stoklar bitene kadar pazarlanabilir.

Madde 9 (1) 'in 1. maddesinin (I) bendinde belirtilen şartlara uymayan 13 Aralık 2016 tarihinden önce piyasaya sürülen ya da etiketlenmiş gıdalar, gıdaların stokları tükenene kadar pazarlanabilir.

²⁷ Avrupa Birliğinin 1924/2006/EC sayılı Gıdalarda Yapılan Beslenme ve Sağlık Beyanları Hakkında Tüzük

²⁸ Avrupa Birliği 1925/2006 sayılı Vitaminlerin, Minerallerin ve Bazı Diğer Maddelerin Gıda Maddelerine İlave Edilmesine İlişkin Tüzük

²⁹ Avrupa Birliğinin 87/250/EEC sayılı Son Tüketicie Arz Edilen Alkollü İçeceklerin Etiketlenmesinde Hacmen Alkol Miktarının Bildirimi Hakkında Direktif

³⁰ Avrupa Birliğinin 90/496/EEC sayılı Gıda Maddelerinin Beslenme Yönünden Etiketlenmesi Hakkında Direktif

³¹ Avrupa Birliğinin 79/112/EEC sayılı Gıda Maddelerinin Etiketlenmesi Hakkında Konsey Direktifinin 7 nci Maddesinin Hükümlerine İstisna Getirilmesine Yönelik 1999/10/EC sayılı Direktif

³² Avrupa Birliğinin 2000/13/EEC sayılı Belirli Gıda Maddelerinin Etiketinde Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi

³³ Avrupa Birliğinin 2002/67/EC sayılı Kinin İçeren Gıda Maddelerinin ve Kafein İçeren Gıda Maddelerinin Etiketlenmesi Hakkında Direktif

³⁴ Avrupa Birliğinin 2000/13/EEC sayılı Belirli Gıda Maddelerinin Etiketinde Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifinde Belirtilenler Dışında Bildirimi Zorunlu Olan Bilgiler Hakkında 2008/5/EC sayılı Direktif

³⁵ Avrupa Birliğinin 608/2004/EC sayılı Bitkisel Sterol, Bitkisel Sterol Esteri, Bitkisel Stanol ve/veya Bitkisel Stanol Esteri İlave Edilmiş Gıdaların ve Gıda Bileşenlerinin Etiketlenmesi Hakkında Tüzük

1 Ocak 2014 tarihinden önce Ek VI'n B Kısımında belirtilen şartlara uymayan pazara sunulan ya da etiketlenmiş gıdalar, gıdaların stokları bitene kadar pazarlanabilir.

13 Aralık 2014 ile 13 Aralık 2016 tarihleri arasında zorunlu olmayan ama buna karşın etiket bilgilerinde isteğe bağlı olarak yazılmış olan beslenme beyanları bu Yönetmeliğim 30 ila 35inci maddelerine uygun hale getirilecektir.

Madde 55 : Yürürlük Tarihi

Bu Tüzük, Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlanmasını müteakip 20. günde yürürlüğe girecektir.

Bu Tüzük, 13 Aralık 2016 tarihinden itibaren geçerli olacak olan Madde 9 (1) ile 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren geçerli olacak olan Ek VI'n B kısmı hariç, 13 Aralık 2014 tarihinden itibaren geçerlidir.

Bu Tüzük bütün Üye Devletlerde bağlayıcı olacak ve tüm Üye Devletlerde doğrudan uygulanacaktır.

Tablo 2'de Avrupa Birliğinde yürürlükte bulunan 1169/2011 sayılı Tüzük ile Türkiye'de halen yürürlükte bulunan Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği karşılaştırılmıştır. Türkiye'de bulunan mevzuatta eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksiklikler ya da tamamen terminoloji eksikliğinden ya da işleyiş açısından eksiklik olarak gözlemlenmektedir. Avrupa Birliği, mevzuatı hazırlarken serbest dolaşımın etkilerini de göz önünde bulundurmuş ve bilimsel gelişmeler ile mevzuatta güncelleme yapabileceğini belirtmiştir. Ayrıca et ve et ürünleri ile balıkçılık ürünleri gibi zehirlenmeye sebebiyet verebilecek gıdalara ayrıca önem vererek bunlar mevzuatta belirtilmiştir. Yine görme engelliler dikkate alınarak, mevzuatta dezavantajlı grupların haklarına da değinilmiştir.

Tablo 2 : AB Gıda Etiketleme Mevzuatı İle Türkiye Mevzuatının Karşılaştırılması

1169/2011/EC sayılı Tüzükteki Madde	Maddenin Konusu	Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği İle Karşılaştırılması
Madde 1	Konu ve Kapsam	Bu maddeler genel olarak benzerlik göstermektedir. Ek olarak, Türkiye mevzuatında “işlenmiş nano-meteryal” ve “mesafeli satış” terimlerine yer verilmemiştir.
Madde 2	Tanımlar	
Madde 3	Genel Hedefler	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 4	Zorunlu Etiket Bilgilerine Dair İlkeler	
Madde 5	AB Gıda Otoritesine Danışma	Mevzuatta tek yetkili otorite olarak “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı” ifade edilmiş ve başka Kurumdan bahsedilmemiştir.
Madde 6	Temel Gereksinim	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 7	Adil Bilgilendirme Uyarısı	
Madde 8	Sorumluluklar	
Madde 9	Zorunlu İçerik Bilgisi	Türkiye mevzuatı ile genel olarak uyumlu olmakla beraber; 1169/2011 sayılı Tüzükte etikette zorunlu olması gereken ifadeler arasında “besin değeri beyanı” bulunurken, Türkiye mevzuatında bu ifade zorunlu tutulmamıştır. Üreticinin tercihine bırakılmıştır.

Madde 10	Belirli Gıdalar İçin Ek Zorunlu Bilgiler	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 11	Ağırlık ve Ölçüler	
Madde 12	Zorunlu Etiket Bilgilerinin Mevcudiyeti ve Yerleşimi	
Madde 13	Zorunlu Ayrıntıların Sunumu	
Madde 14	Mesafeli Satış	Bu kısma Türkiye mevzuatında yer verilmemiştir.
Madde 15	Dil Gereksinimleri	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 16	Zorunlu Ayrıntılara Dair İstisnalar	
Madde 17	Gıdanın Adı	
Madde 18	İçindekiler Listesi	Türkiye mevzuatı ile genel olarak uyumlu olmakla beraber; 1169/2011 sayılı Tüzükte ifade edilen “nano-materyal” konusunda ve istisnai spesifik isimler konusuna yer verilmemiştir.
Madde 19	İçindekiler Listesine Dair İstisnalar	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 20	İçindekiler Listesinde Sunulan Bileşenlere Dair İstisnalar	
Madde 21	Alerjen Madde İçeren Ürünlerin Etiketle Bildirimi	
Madde 22	İçindekilerin Niceliksel Olarak Gösterimi	
Madde 23	Net Miktar	

Madde 24	Minimum Dayanıklılık Süresi, “Son Tüketim Tarihi” ve “Dondurma Tarihi”	Türkiye mevzuatı ile genel olarak uyumlu olmakla beraber; 1169/2011 sayılı Tüzükte ifade edilen “dondurma tarihi” terimi Türkiye mevzuatında bulunmamaktadır.
Madde 25	Muhafaza ya da Kullanım Koşulları	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 26	Menşe Ülke	AB’de yaşanan et zehirlenmeleri krizine bağlı olarak, 1169/2011 sayılı Tüzükte et ve et ürünleri ile balıkçılık ürünlerine dair menşe bilgisinin bulundurulması da zorunlu kılınmış; fakat Türkiye mevzuatında buna dair ek bir zorunluluk bulunmamaktadır.
Madde 27	Kullanım Talimatı	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 28	Alkol Miktarı	
Madde 29	Diğer Mevzuatlarla Olan İlişki	
Madde 30	İçerik	
Madde 31	Hesaplama	
Madde 32	100 gram Başına ve ya 100 ml Başına Olarak İfade	
Madde 33	Porsiyon Büyüklüğü ya da Birim Ağırlığına Göre İfade	
Madde 34	İfade Biçimi	

Madde 35	Ek İfade Biçimleri ve Sunum	Etikette belirtilecek olan özellikle enerji değeri gibi ifadeler konusunda, serbest dolaşımın olduğu ülkelerdeki tüketici grupların algılama ve kültürel değerleri dikkate alınarak, tüketiciyi yanıltıcı ifadelerin kullanılmasından kaçınılması belirtilmiştir. Türkiye mevzuatında ise ülkenin nüfusu ve geniş yüz ölçümü dikkate alınarak, tüketici algısındaki olabilecek farklılığa bu maddede değinilmemiştir. “Tüketiciyi aldatmayacak” ifadesi mevzuatın genel kısmında ifade edilmiştir.
Madde 36	Uygulanabilirlik Şartları	Türkiye mevzuatında “vejetaryen” terimine özellikle yer verilmemiştir.
Madde 37	Sunum	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 38	Ulusal Tedbirler	Serbest dolaşım dikkate alınarak yer verilmiş bir maddedir. Türkiye mevzuatında bu maddeye yer verilmemiştir.
Madde 39	Zorunlu İlave Bilgiler Üzerine Ulusal Tedbirler	Türkiye mevzuatı ile uyumludur.
Madde 40	Süt ve Süt Ürünleri	Bu madde Türkiye mevzuatında bulunmamaktadır.
Madde 41	Alkollü İçecekler	Türkiye mevzuatı ile genel

Madde 42	Net Miktarın Belirlenmesi	olarak uyumludur.
Madde 43	Belirli Nüfus Grupları İçin Referans Alımların Gönüllü Göstergesi	
Madde 44	Paketlenmiş Yiyecekler İçin Ulusal Tedbirler	
Madde 45	Bildirim Prosedürü	Bu madde Türkiye mevzuatında bulunmamaktadır.
Madde 46	Eklerdeki Değişiklikler	Bu maddeler genel olarak Avrupa Birliği'nin işleyişi ile alakalı olduğu için Türkiye mevzuatında bulunmamaktadır.
Madde 47	Uygulama Önlemlerinin ve ya Delege Edilen Eylemlerin Uygulanma Tarihi ve Süresi	
Madde 48	Komite	
Madde 49	1924/2006 sayılı Tüzükteki Yapılan Değişiklikler	
Madde 50	1925/2006 sayılı Tüzükteki Yapılan Değişiklikler	
Madde 51	Delegasyon Uygulaması	
Madde 52	Acil Durum Prosedürü	
Madde 53	Yürürlükten Kaldırılanlar	
Madde 54	Geçici Hükümler	
Madde 55	Yürürlük Tarihi	

İKİNCİ BÖLÜM

ETİKETTE BULUNAN EKSTRA BİLGİLENDİRMELER

2.1. ORGANİK ÜRÜN ETİKETLEMESİ

Organik tarım; “*Ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost üretim sistemlerini içeren, esas olarak sentetik kimyasal tarım ilaçları, hormonlar ve sentetik mineral gübrelerin kullanımını yasaklayan ve bunların yerine organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, doğal düşmanlardan yararlanma gibi birçok çevre dostu tekniği tavsiye eden, bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını öneren, üretimde sadece miktar artışının değil aynı zamanda ürün kalitesinin de yükselmesini amaçlayan, her aşaması kontrollü, kayıtlı ve sertifikalı olan alternatif bir üretim şekli*” olarak tanımlanmaktadır. Tüketiciler açısından, organik tarım ürünleri en üst düzeyde güven duyulan, kimyasallardan uzak ürün anlamına gelmektedir.³⁶

Şekil 3 : AB Organik Gıda Etiket Örneği

³⁶ Kılıçarslan, Nazlı Seda Durak. **Türkiye ve AB’de Organik Tarım Mevzuatı, Uygulamaları ve Değerlendirilmesi**, (Yayımlanmamış AB Uzmanlık Tezi), Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2015, s.4.

Etiketlemede;

Ürünün kime ait olduğu ve tüzük şartlarına uygun olarak üretildiği ifade edilir. Yurt içinde üretilerek pazarlanan organik ürünlerin üzerine organik ürün logosu kullanılır.

Yetkilendirilmiş kuruluşun adı, logosu, kod numarası ve ürün sertifika numarası bulunur.

Ürün etiketinde organik, ekolojik, biyolojik kelimelerinin kullanımı eşdeğerdir.

Bu yönetmeliğe göre yetiştirilmeyen bir ürünün etiketinde, yönetmeliğe uygun olduğu ima edilemez ve organik üretim ambalajına benzer tasarım yapılamaz. Organik olmayan ürünlerde tüketicinin aklını karıştıracak ve organik ürün izlenimi yaratacak bio, eko, org, eco vb. ifadeler kullanılamaz. Bu şekilde de haksız rekabetin önüne de geçilmiş olunur.

Organik Ürün İçeriği %95'den fazla olması durumunda “organik” ürün ifadesi yazılabilir. Eğer nihai ürün üzerinde katkı (bileşenler) madde listesi var ise burada hangilerinin organik orijinli hammadde olduğunun belirtilmesi zorunlu değildir. Sertifikalanmış organik üründe madde yüzdesinin yazılması zorunlu değildir.

AB, mevzuattaki “biyolojik” ve “organik” adlarını korur, üretim kurallarını ve standartlarını belirler ve kontrol ve denetim usullerini tanımlar. Organik bir tarımsal ürün, pestisit (*zirai faaliyette kullanılan kimyasallar*) ve sentetik gübrelerin kullanılmadığı bir yöntemle üretilmelidir. Üretim metodu aynı zamanda organik maddelerin geri kazanımlarını da planlamalıdır. Böcek ve zararlılarla mücadele, doğal yollarla gerçekleştirilmelidir. (European Food Labelling Policy; ss.1-2).

Şekil 4 : Avrupa Yapağı

Genellikle "Avrupa yaprağı" olarak anılan Avrupa Birliği organik logosu, organik üretim için genel etiketleme kurallarına ek bir semboldür. Temmuz 2010'dan bu yana logo kullanımı, Avrupa Birliği'nde üretilen tüm organik ambalajlı gıdalar için zorunlu hale gelmiştir. Bir organik ürünün etiketi, kontrol gövdesinin logosunu ve kod numarasını ve ürünün hammaddelerinin yanında çiftlik yapıldığı yeri içermelidir. Bu değişiklik ile ilgili yeni ambalajlama ve etiketleme kurallarına uyum sağlamak için iki yıllık bir geçiş dönemi var.

AB organik logosu, etiketlemeyi tamamlamak ve tüketiciler için organik yiyecek ve içeceklerin görünürlüğünü artırmak için kullanılmaktadır. AB logosunu taşıyan ürünler aşağıdaki koşulları yerine getirmek zorundadır:

- Ürünün tarımsal kökenli içerenlerinin en az% 95'i organik olarak üretilmiştir
- Ürün etiketleme yönetmeliğine uygundur;
- Ürün doğrudan üreticiden veya hazırlayıcıdan mühürlü bir pakette piyasaya arz edilmiştir;
- Ürün etiketi, üreticinin, hazırlayıcının veya satıcının ismini ve organik ürün kodunu içerir. ³⁷

AB organik tarım mevzuatı, hâlihazırda 834/2007 sayılı “Organik Üretim ve Organik Ürünlerin Etiketlendirilmesi” başlıklı Konsey Tüzüğü ve 834/2007 sayılı Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin ayrıntılı kuralları belirleyen 889/2008 sayılı Komisyon Uygulama Yönetmeliğinden oluşmaktadır.

Şekil 5 : Türkiye Organik Gıda Logosu

³⁷ Albert, Janice (Ed.). **Innovations in Food Labelling**, The Food and Agriculture Organization of the United Nations and Woodhead Publishing Limited, s.88.

Ulusal mevzuat incelendiği takdirde organik ürün etiketlenmesi hususu Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği içeriğinde direkt olarak yer almamakla beraber “Organik Tarım Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik”³⁸ kapsamında etiketleme kurallarına uyulması zorunludur. Organik tarımsal ürün ya da madde satanlar ambalajlarında Yönetmelikte belirtilen logo örneklerini kullanmak zorundadır. İç pazara sunulacak ürünlerde bu logo kullanılır; ihraç edilen ürünlerde kullanılamaz.

Şekil 6 : Türkiye Organik Gıda Etiket Örneği

2.2. GDO İÇEREN GIDALARIN ETİKETLENMESİ

Bir canlı türüne başka bir canlı türünden gen aktarılması veya mevcut genetik yapıya müdahale edilmesi yoluyla yeni genetik özellikler kazandırılmasını sağlayan modern biyoteknoloji tekniklerine gen teknolojisi, çiftleşme ve/veya doğal rekombinasyon yoluyla doğal olarak meydana gelebilecek bir şekilde genetik materyali değiştirilmiş olan insan dışındaki organizmaya ise “genetiği değiştirilmiş organizma (GDO)” denilmektedir (2001/18/AB sayılı Direktif).

³⁸ 8 Ağustos 2010 tarihli ve 27676 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların çevreye salınımı konusunda 23 Nisan 1990 tarih ve 90/220/EEC kodlu direktifi, GDO'ların ticaretinde ve doğaya salınışında uygulanacak kuralları belirlemektedir ³⁹. Genetik olarak modifiye edilmiş gıdalar ve yemler üzerine 1829/2003 sayılı AB Yönetmeliği uyarınca, AB'de satılan tüm ürünler, genetiği değiştirilmiş organizmaları (GDO'lar) veya GDO'lardan üretilen içerikleri içeriyorsa, etiketlerinde açıkça göstermelidir. Bu, nihai ürünün GMO içermediği halde içeriği genetik olarak modifiye edilmiş bir kaynaktan geldiğinde bile, etiketin ona bir referans içermesi gerektiği anlamına gelir.

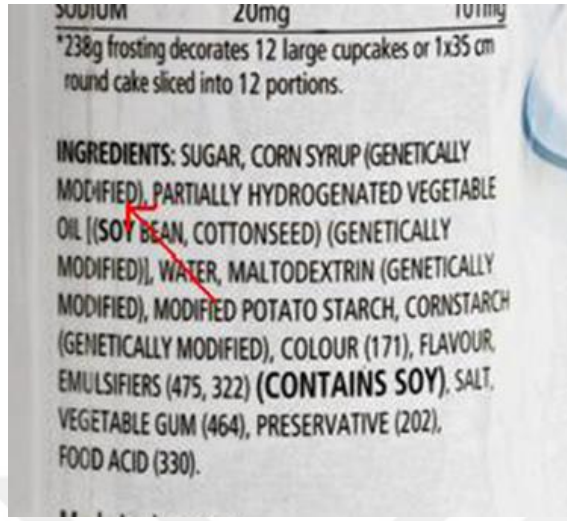
Genetiği değiştirilmiş teknolojileri (genetiği değiştirilmiş enzimlerle üretilen peynirler) kullanılan gıdalar, ek GM etiketini içermek zorunda değildir. Genetik olarak modifiye edilmiş hayvan yemi ile beslenen hayvanlardan et, süt ve yumurta gibi ürünler de GM etiketli olmak zorunda değildir.

AB içinde satılan tüm gıda ve yemler, GDO içerip içermediklerine dair bir etiket taşımak zorundadır. İçinde/bileşiminde % 0.9'dan fazla GDO olmayan gıda ve yemler bu şartlara tabi değildir. Böyle bir durumda GDO'nın, yukarıda bahsedildiği gibi, beklenmedik bir şekilde ya da teknik olarak önlenilemez bir şekilde var olduğu varsayılır. Etiketleme, tüketicilerin bilgili ve bilinçli tercih yapmasını sağlar. GDO'lardan oluşan veya içinde GDO olan paketli ürünlerin içindekiler listesinde "genetiği değiştirilmiş" ya da "genetiği değiştirilmiş [organizmanın adı]dan üretilmiştir" ibaresinin yer alması zorunludur. Paketli olmayan ürünlerde yine aynı ibarelerin ürüne çok yakın bir yerde, açıkça, belirgin bir şekilde görünüyorması (örneğin süpermarket rafının üzerinde bir not olarak) zorunludur. ⁴⁰

³⁹ Aksoy, Fatma. **Lise Öğretmenlerinin Genetiği Değiştirilmiş Gıdalara İlişkin Bilgi Düzeyleri, Görüşleri ve Bilgilendirilme İhtiyaçlarının Belirlenmesi : Adana Örneği**, Ankara Üniversitesi Biyoteknoloji Enstitüsü Biyoteknoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2006, s.13.

⁴⁰ İKV, **AB'de Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (GDO) İlişkin Standart ve Kurallar**, <http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/abvegdolar-.pdf>, (01.01.2017), ss.1-2.

Şekil 7 : AB GMO İçeren Gıda Etiket Örneği

İçindekiler :

Şeker
Mısır Şurubu (Genetiği Modifiye Edilmiş)
Kısmen Hidrojenize Edilmiş Sıvı Yağ
...

Ülkemizde GDO ile ilgili yürürlükte olan mevzuat “5977 sayılı *Biyogüvenlik Kanunu*”dur.⁴¹ Bu Kanun; genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünleri ile ilgili olarak araştırma, geliştirme, işleme, piyasaya sürme, izleme, kullanma, ithalat, ihracat, nakil, taşıma, saklama, paketlenme, etiketleme, depolama ve benzeri faaliyetlere dair hükümleri kapsar. İzlenebilirliğin sağlanması amacıyla, GDO ve ürünlerinin ülkeye girişi ve dolaşımında, Bakanlığa beyanda bulunulması, gerekli kayıtların tutulması, kararın bir örneğinin bulundurulması ve etiketleme kurallarına uyulması zorunludur. Her bir GDO ve ürününe ayırt edici kimlik verilerek kayıt altına alınır. Kayıt altına alınan GDO ve ürünlerine ilişkin belgelerin yirmi yıl süreyle saklanması zorunludur. Herhangi bir ürünün Bakanlık tarafından belirlenen eşik değerin üzerinde⁴² GDO ve ürünlerini içermesi halinde; etikette, GDO içerdiğinin açıkça belirtilmesi zorunludur. Bakanlık GDO’lu ürünlerin insanlar tarafından tüketimine izin vermemektedir. GDO’lu ürünleri ithalatı ve hayvan yemlerine kullanımı serbesttir.

⁴¹ 26.03.2010 tarih ve 27553 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁴² Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’te Bakanlık bu değeri %0,9 olarak belirlemiştir.

2.3. ETİKETTE “HELAL” İFADESİNİN KULLANILMASI

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) tarafından oluşturulan Kodeks Alimentarius Komisyonu 1963 yılında kurulmuştur. Kuruluşun görevi dünyada gıda ile ilgili uygulamaların sağlık ve teknoloji yönünden standartlaştırılmasıdır. Kuruluşun bu amaçla hazırladığı dokümanlar tüm dünya ülkeleri için güvenli gıda üretiminde referans olarak kullanılmaktadır. Kodeks standartları ülkeler için uygulanması zorunlu standartlar değildir. Ancak ülkeler ulusal standartlarını hazırlarken kodeks standartları dikkate alırlar.⁴³

Gıda Kodeksi Komisyonu, farklı İslami düşüncelere göre hayvan kesimlerinin farklı metotlarla yapılacağı gerçekliğini kabul eder. Bu durumda, belirtilen ana hatlar, ithalatçı ülke otoritelerinin kendi yorumlarına tabidir. Fakat ihracatçı ülkenin dini otoritesi tarafından garantilenen sertifikalar, ithalatçı ülke tarafından prensipte kabul edilmelidir (ithalatçı ülkenin bazı özel durumlar için gösterdiği gerekçeler hariç).

Kodeks Alimentarius “Helal Teriminin Kullanılması Üzerine Genel Bir Rehber (*General Guidelines For Use Of The Term “Halal” CAC/GL 24-1997 1*) yayımlayarak, “helal” teriminin ve kullanımının referanslarını belirlemiştir. Bu rehber Paketlenmiş Gıdaların Etiketlenmesindeki Genel Standartlarda belirtildiği gibi “helal” ve benzeri terimlerin kullanımına uygulanır ve ticari markalarda, markalarda ve firma isimlerinde kullanımını da kapsar. Gıdanın etiketinde “helal” terimini ifade eden bir işletmeci bunu ispatlamakla yükümlüdür.

⁴³ Arslan, Gülcan. **Gıda Katkı Maddeleri ve Yeni Yapılan Dioksimlerin Gıda Katkı Maddesi Olarak Kullanılabilirliğinin Araştırılması**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kimya Anabilim Dalı, Konya, 2011, s.9.

Şekil 8 : “Helal” İfadeli Gıda Etiket Örneği

2.4. ETİKETTE “IŞINLANMIŞ GIDA” İFADESİNİN KULLANILMASI

AB’de ışınlama tekniğinin kullanılmasına, sadece makul bir teknolojik sebep olması, hiçbir sağlık tehlikesi oluşturmaması, tüketicilere yararlı olması gibi durumlarda izin verilir. Işınlanan gıdalar ya da ışınlanmış gıda içeren ürünler özel logo veya ifadelerle etiketlenmelidir. Işınlama sadece üye devletlerdeki veya üçüncü ülkelerdeki onaylanmış tesislerde gerçekleştirilebilmekte, buraların dışında üretilen ışınlanmış ürünler serbest dolaşıma girmemektedir.⁴⁴

Şekil 9 : Işınlanmış Gıdanın Etiketinde Bulunması Gereken Logo

⁴⁴ TC. Avrupa Birliği Bakanlığı, **Avrupa Birliği Sürecinde 12 No’lu Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası Fash**, 2015, s.39.

2.5. ETİKETTE “TAZE” İFADESİNİN KULLANILMASI

"Taze" ifadesi, tüketicilere, üretim veya hasat sonrası kısa bir süre içinde satılan ürünleri ayırt etmesinde yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra giderek gelişmekte olan teknoloji sayesinde uygun depolama ve işleme sistemleri ile gıdanın doğal yapısının bozulmaması sonucu etiketlerde “taze” teriminin kullanılmasının ne kadar uygun olduğu tartışmaları çıkmaktadır. Genel olarak “taze” terimi işlenmemiş gıdalar için kullanılmaktadır. Bazı özel durumlarda “taze” teriminin kullanılması ilgili Kanun’larda tanımlanmıştır.⁴⁵ “Taze” teriminin ölçülmesi imkânsız ve gerçek olmayan ifadelerde (örneğin, “okyanus tazeliği (*ocean fresh*)”, “bahçe tazeliği (*garden fresh*)” gibi) kullanılmasından kaçınılmalıdır. "Taze pişirilmiş", "taze hazırlanmış", "taze pişmiş", "taze olarak seçilmiş" gibi ifadeler, açıklanan eylemin henüz gerçekleşmiş olduğundan başka bir çağrışım içermemelidir. Bu ifadelerin kullanıldığı yerlerde, bir göstergenin (örneğin, tarih veya saatin veya “bu sabah taze hazırlandı” gibi bir ifade) eşlik etmeleri önerilir. "Tazeliği" kontrol eden ambalajlama, depolama ve diğer tedarik zinciri süreçleri, hasar veya satış sonrasında satılmadan önce yalnızca kısa bir süre geçmediği anlamına gelebilir. Örneğin, tazeliğini koruyacak şekilde vakumla paketlenmiş bir gıda "yeni paketlenmiş" olarak tanımlanmamalıdır.

"Taze" terimi, genel olarak, meyve ve sebzelerin yakınlarda hasat edilmek yerine işlenmemiş (örneğin, Konserve, turşu, korunmuş veya dondurulmuş) olmadığını belirtmek için kullanılmaktadır. Durum böyle değilse ürünün yakınlarda hasat edildiği anlamına gelen (örneğin, "çiftlikte taze"; "yeni seçilmiş") şekilde kullanılmadığı takdirde kabul edilebilir. "Taze" terimi, yıkanmış ve / veya düzeltilmiş olan bir göstergenin mevcut olması koşuluyla, yıkanmış ve / veya düzeltilmiş meyve ve sebzeleri tanımlamak için kullanılabilir (örneğin, yıkanmış ve sonra doğranmış olarak hazırlanan meyve salatası). Meyve/sebze depolarında

⁴⁵ "Geleneksel Taze Çiftlik Hindisi" (Council Regulation (EEC) No 2082/92 and Commission Regulation (EEC) No 1482/2000 on the Certificates of Special Character for Agricultural Products and Foodstuffs.),

"Ekstra Taze Yumurta" (Council Regulation (EEC) No 2771/75 on the common organisation of the market in eggs, as amended)

"Taze Tavuk" (Commission Regulation (EEC) No 1538/91 on certain marketing standards for poultry, as amended))

sıcaklığın düşürülmesi ya da kontrollü atmosfer altında depolanması sonucu meyve/sebzelerde tazeliğin bozulmadığından “taze” terimi kullanılabilir.

Etlerde, karkasın kesiminden sonra genel olarak et soğutulmaya alınır. Etlerde “taze” teriminin kullanılması, tazeliğin kimyasalla sağlanmadığı ve sadece soğutma ile sağlandığı durumlarda kullanılabilir. Fakat daha önce dondurulmuş ve sonrasında çözdürülmüş etlerde “taze” ifadesi kullanılamaz.

"Taze" terimi, konsantrasyonların seyreltilmesi ile hazırlanan meyve sularında doğrudan veya dolaylı olarak kullanılmamalıdır. "Yeni sıkılmış" terimi, yalnızca ekstraksiyon ile ambalajlama arasında kısa bir süre geçtiği ve üründe verilen son tüketim tarihinin 2 hafta içerisinde olduğu meyveden doğrudan elde edilen suyu (yani konsantrelerden hazırlanmayan) tanımlamak için kullanılmalıdır. Yeni sıkılmış ve ardından pastörize edilmiş meyve sularında ise “yeni sıkılmış pastörize meyve suyu” gibi uygulanan işlemin de belirtilmesi ile kullanımı uygundur.

Sütlerde ise "yüksek sıcaklıkta pastörize süt" bilinen bir anlam taşır ve "taze" terimini taşımamalıdır.

Makarnalarda “taze” ifadesi aynı ürünün kurutulmuşundan ayırt edilmesini sağlar. Taze makarnalarda ayrıca raf ömrü kısa tutulması gerekmektedir.

Unlu mamullerde, özellikle ekmeklerde, "taze pişmiş", "mağazada fırında pişirilir" ve "taze fırında" gibi terimler, tüketicileri, temel ham maddelerden işletmede yeni üretilen ürünlerin sunulduğuna inanmalarına neden olabilir. Şayet söz konusu unlu mamuller tamamen o işletmede işlenip pişirilip servis ediliyorsa sorun olmamaktadır; aksine hazırlanmış ve dondurulmuş olan ürün sunumu yapılıyorsa bu işlem tüketicuyu yanıltmaya girmektedir.

Dondurulmuş ya da işlenmiş gıdalarda “taze” terimi aynı ürünün işlem görmüşünden ayırt edilmesini sağlamalıdır. Örneğin, bir ürünün etiketinde “taze domateslerle hazırlanmıştır” ifadesi bulunuyorsa aynı ürünün içinde konserve domates olmamalıdır.⁴⁶

⁴⁶ Food Standards Agency, **Criteria For The Use of The Terms Fresh, Pure Natural etc. In Food Labelling**, <https://www.food.gov.uk/sites/default/files/multimedia/pdfs/markcritguidance.pdf>, (01.01.2017).

Şekil 10 : Etiketinde “Taze (*Fresh*)” Yazan Bir Gıda

2.6. ETİKETTE “DOĞAL” İFADESİNİN KULLANILMASI

Etikette “doğal” ifadesinin kullanılması tüketici algısı yönünden ürünün “doğal olarak daha iyisi”, “doğada bulunduğu formda” gibi izlenimler bırakmaktadır. 1169/2011 sayılı Yönetmeliğin 7nci maddesi uyarınca benzer özellikteki tüm gıdalar doğal olduğu zaman böyle bir ifadenin kullanılması tüketiciyi yanıltıcı ifade taşıdığından yasaklanmıştır.

“Doğal” teriminin kullanılabilmesi için gıda doğada doğal ortamında yetişmeli ve insani faktör çok etkili olmamalıdır. Örneğin, doğada yetişen havuçların toplanıp insani faktör olarak yıkama ve doğrama işlemlerinden geçmesi gibi. Örnek ürünün, mevzuatın gerektirdiği diğer benzeri ürünlerden farklı özelliklere sahip olması için, diğer benzer ürünlerin katkı maddeleri içermesi veya önemli ölçüde değerlendirildiği şekilde işlenmesi gerekecektir. Farklılık taşımadığı için ürünün etiketinde “doğal” ifadesi kullanılabilir.

Genel olarak “doğal” terimi aşağıda belirtilen durumlar söz konusu iken kullanılmalıdır.

- Hiçbir şeyin eklenmediği ve sadece insan tüketimine uygun hale getirilecek şekilde geleneksel işleme tabi tutulduğu (tüsüleme, doğrama, pişirme, kavurma, vb...) ve doğada olduğu gibi bulunan gıdaları tanımlamak için,

- Sadece geleneksel metotla fermente olan ve daha sonrasına ilave bir işleme tabi tutulmayan gıdalarda,

- Ürünün doğal yapısını bozmadan uygulanan işlemler, işlemin ismini belirtmek üzere “doğal” ifadesi ile birlikte kullanılabilir (örneğin, sıkılmış ve pastörize edilmiş limon suyu içi “pastörize doğal limon suyu” ifadesi kullanılabilir),

- Geleneksel olmayan enzimatik muamele, immobilize mikro organizmalar ya da geleneksel olmayan fermentasyon prosesleri, çözücü ekstraksiyonu, karbon filtreleme ve iyon değişimi saflaştırması ya da asit ya da alkali işlemi (geleneksel asitleme işleminin dışında) ya da geleneksel olmayan damıtma gibi diğer işlemlere tabi tutulan gıdalarda "doğal" ifadesi kullanılmaz. Ağartma, oksidasyon (doğal mineralli suların arıtılması dışında), tütsüleme (kimyasallarla), yumuşatma (kimyasallarla), hidrojenasyon ve benzeri işlemler de “doğal” terimin anlamı dışına çıkmaktadır. Bu işlemlerin uygulandığı gıdalarda “doğal” terimi kullanılmamalıdır.

- Peynir, yoğurt, tereyağı gibi tek bileşenli ve doğal yöntemlerle üretilen harici kimyasalların kullanılmadığı ürünlerde “doğal” ifadesi kullanılabilir.

- Bileşik gıdalar (örneğin, birden fazla maddeden yapılmış gıdalar) doğrudan veya dolaylı olarak "doğal" olarak tanımlanmamalıdır; ancak tüm malzemeler yukarda belirtildiği üzere “doğal” teriminin karşılığına denk geliyorsa, bu tür gıdaları "doğal maddelerden yapılmış" olarak tanımlamak kabul edilebilir.

- Ürün “doğal” teriminin kullanılması kriterlerini taşımiyorsa bunun yerine eş anlamlı bir ifade olan “natürel”, “tabii” gibi kelimelerin de kullanılmaması gerekir.

Şekil 11 : Etiketinde “Doğal (Natural)” Yazan Bir Gıda

Tablo 3’te gıda etiketlerinde bulunan bazı terimlerin AB mevzuatındaki ve Türkiye mevzuatındaki yasal kullanımına dair bilgiler verilmiştir. “Organik”, “GDO” gibi daha evrensel terimler yasal zemine bağlanmış fakat “helal”, “ışınlanmış gıda”, “taze” ve “doğal” gibi terimlerin kullanımı hususunda bir mevzuat boşluğu bulunmaktadır. Bu yasal boşluk ise tüketicinin gıdayı alımı sırasında kanunlarla korunması hakkını azaltmaktadır. Avrupa Birliği, bu terimlerin kullanımını serbest dolaşımı da düşünerek üye ülkelere bırakmıştır. Fakat bu durumda, A ülkesinde tüketiciyi yanıltmayacak diye karara bağlanan bir terimin kullanıldığı etiketli gıda, serbest dolaşım ile B ülkesindeki markette satıldığı zaman, tüketicinin kafasında soru işareti yaratacak ve muadil bir ürünün kendi ülkesinde neden aynı terimle satılmadığı konusunda şüpheye düşecektir. Ayrıca bu durum B ülkesindeki üreticinin haklarını da zedeleyecektir. Bu ihtimal göz önünde bulundurularak bilimsel gelişmeler ve mevcut mevzuatlar dikkate alınarak üye ülkeler “rehber”ler yayımlamaktadır.

Türkiye’de ise buna benzer bir yasal düzenleme olmadığı gibi yasal bir “rehber” de bulunmamaktadır. Örneğin, bir makarnanın etiketinde “doğal” yazarken, diğer makarna ambalajında bu terime yer verilmemesi, tüketicide ikinci ürünün doğal olmadığı kanısı yaratmaktadır. Bu durumda birinci ürün rekabeti bozarak, tüketiciyi yanıltmaktadır. İkinci ürünün üreticisi ise yasal hakkını arayacak açık bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. Yani hangi ürüne hangi durumlara böyle bir terim kullanılıp kullanılmayacağına dair bir mevzuat boşluğu bulunmaktadır.

Tablo 3 : Bazı Özel Terimlerin İfadelerin Mevzuat Karşılaştırılması

TERİM	AVRUPA BİRLİĞİNDE’Kİ UYGULAMA	TÜRKİYE’DEKİ UYGULAMA	UYUMLULUK DURUMU
Organik	889/2008 sayılı Tüzük (Üçüncü Bölüm)	Organik Tarım Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (Beşinci Bölüm)	Uyumlu
GDO	1829/2003 sayılı Tüzük (İkinci Bölüm)	5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu (Yedinci Madde)	Uyumlu
Helal	Kodeks Alimentarius Helal Teriminin Kullanılması Üzerine Genel Bir Rehber	-	Uyumlu Değil
Işınlanmış Gıda	Taze, Saf, Doğal vb. İfadelerin Gıda Etiketlerinde Kullanımına Dair Rehber	-	Uyumlu Değil
Taze			
Doğal	1169/2011 sayılı Tüzük	-	Uyumlu Değil

SONUÇ

Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde Türkiye'nin uyum sağlaması gereken fasıllar arasında bulunan Gıda Güvenirliği kapsamında Türkiye oldukça ilerleme göstermiştir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının kurumsal yapısının değişmesi ve yayımlanan yeni mevzuatlar bu çerçevede değerlendirilebilir. Ancak Avrupa Birliği'nde kolayca benimsenmiş ve uygulamada olan mevzuatın Türkiye'de benimsenmesi zaman almaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliği'nden alınan mevzuat yayımlandıktan sonra ülke realitesine uymadığından dolayı ya değişime uğramıştır ya da uyum süreçleri uzatılmıştır. Bu durum Türkiye'nin AB'ye giriş sürecini uzatmakta ve aynı zamanda da AB'ye ihracat yapan firmalar açısından güçlüklerle yol açmaktadır.

Gıda güvenirliği konusu ve tüketici hakları ulusal çıkarların üzerinde tutulması gereken bir konudur. Ülkeler arasında bulunan en ideal yapının oluşturulması bir sorumluluk haline gelmiştir. Avrupa gıda etiketleme mevzuatında, Türkiye mevzuatına göre daha hassas ifadelerin bulunduğu görölmektedir.

Türkiye'de yürürlükte bulunan Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği gıda güvenirliği ve tüketici haklarının korunması konusunda kısmi bir yeterlilik göstermektedir. Gelişen gıda ekonomisi ve çeşitlenen tüketici kimlikleri değerlendirildiğinde bu yeterlilik eksik kalmaktadır. 2010 yılından yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği ile 2011 yılında yayımlanan AB etiketleme Tüzüğu arasında farklılıklar bulunmaktadır.

ÖNERİLER

Bu çalışma ile 31.12.2019 tarihine kadar yürürlükte kalacak olan Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği ile Avrupa Birliği etiketleme mevzuatını karşılaştırarak Türkiye mevzuatında bulunan eksikliklerin tespit edilmesi amaçlanmış ve bir takım öneriler sıralanmıştır.

Tüketici hakları ve halk sağlığı dikkate alındığında etiketlerde belirtilmesi zorunlu olmayan “besin değerleri”nin obezite ile mücadele ve farklı beslenme alışkanlıkları dikkate alınarak zorunlu olması gerekmektedir. Böylece tüketiciler kendi özel diyetlerine göre doğru gıdayı seçebileceklerdir.

Etiketlerde bulunan ve rekabeti olumsuz etkileyen, aynı zamanda tüketiciyi yanıltabilecek doğal, taze, helal gibi ifadelerin kullanımı konusunda yasal bir düzenleme yapılarak, etiketleme yönetmeliğinde bu ifadelere bir başlık açılmalıdır.

Etiketleme yönetmeliği gelişen teknolojik iletişim yollarını ve pazarlama metotlarını da dikkate alarak (özellikle internet üzerinden satış gibi) revize edilmelidir.

Sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak da görme engelli vatandaşlara yönelik etiketleme yönetmeliğinde “bilgilere ulaşım” hakkı değerlendirilmeli ve buna dair işletme ve ya üretici sorumlulukları tanımlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akın, Ayşegül ve Sema Gün. **Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde Gıda İşletmelerinin AB Standartlarına Uyumuna**, <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/03/2-3.pdf>, (02.02.2017).

Akgüngör, Sedef, Hans Van Trijp, Erica Van Herpen, Yaprak Gülcan, Yeşim Kuştepe. **Gıda Etiketlerine Yönelik Dikkat ve Algı : Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Uygulanan Göz Hareketleri İzleme Deneyi Sonuçları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt:13, Sayı:3, 2011, İzmir.

Albert , Janice (Ed.). **Innovations in Food Labelling**, The Food and Agriculture Organization of the United Nations and Woodhead Publishing Limited.

Arslan, Gülcan. **Gıda Katkı Maddeleri ve Yeni Yapılan Dioksimlerin Gıda Katkı Maddesi Olarak Kullanılabilirliğinin Araştırılması**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kimya Anabilim Dalı, Konya, 2011.

Avrupa Birliği Bakanlığı, **Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı II. Aşama Haziran 2015- Haziran 2019**, <http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/uepkitapcik2016-2019.pdf>, (01.03.2017).

Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, **Uluslararası Platformda Coğrafi İşaretlerin Korunması**, www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-12561, (01.03.2017).

Bureau, Jean Christophe ve Egizio Valsechini. **European Food Labelling Policy : Success and Limitations**, (European Food Labelling Policy), <http://ageconsearch.tind.io/record/27048/files/34030070.pdf>, (01.01.2017).

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, **An EU Policy Framework to Assist Developing Countries in Addressing Food Security**, COM(2010) 127 Final, Brussels, 2010.

Commission of the European Communities, **Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the Provision of Food Information to Consumers**, http://www.reading.ac.uk/foodlaw/pdf/com2008_0040-labelling-proposal.pdf , (14.02.2017)

Department for Environment Food & Rural Affairs, **The Food Information Regulation 2013 Guide to Compliance**, UK, November 2012.

Dilber, Fadime, Abdülkadir Dilber, Mustafa Karakaya. **Gıdalarda Ambalajın Önemi ve Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkisi (Karaman İli Örneği)**, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Sayı:3, Mart 2012.

DG SANCO, **Scoping Study Delivering on EU Food Safety and Nutrition in 2050 – Scenarios of Future Change and Policy Responses**, Brussels, 2013.

Enterprise Europe Network London, London Chamber of Commerce and Industry, **Food Labelling**, London, 2010.

European Commission, **A pocket guide to the EU's new fish and aquaculture consumer labels**,

https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjg9ODSx_bTAhWF3SwKHTtzBioQFgglMAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Ffisheries%2Fsites%2Ffisheries%2Ffiles%2Fdocs%2Fbody%2Fen-new-fish-and-aquaculture-consumer-labels-pocket-guide_en.pdf&usq=AFQjCNGCcbOO-zBjL_Cl3r3ObKgHdBy18A, (20.03.2017).

Food Safety Agency, **Consumer Guide to Country of Origin Information on Food Labels**, Scotland.

Enterprise Europe Network, **European Product Labelling Guide**, Scotland.

Food Labelling Nutrition,

<http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN04019#fullreport>, (20.01.2017), 2012.

Food Safety Agency, **Guidance on the Application of Date Labels to Food**, September 2011.

Gültekin, Esra. **Avrupa Birliği Gıda Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye**, (Yayımlanmamış AB Uzmanlık Tezi), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2005.

İstanbul Ticaret Odası, **Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Ambalaj Sektörü**, Yayın No: 2004-37, İstanbul, 2004.

Kılıçarslan, Nazlı Seda Durak. **Türkiye ve AB’de Organik Tarım Mevzuatı, Uygulamaları ve Değerlendirilmesi**, (Yayımlanmamış AB Uzmanlık Tezi), Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2015.

Kilit, Gökhan. **AB’de Gıdanın Etiketleri Yenilendi**, İktisadi Kalkınma Vakfı, Sayı:114, Mart 2015.

Regulation (EU) No 1169/2011 Of The European Parliament and Of The Council of 25 October 2011 **on the provision of food information to consumers**, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council

Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32011R1169>,
(20.12.2016).

Report From The Commision to the European Parliament and the Council **regarding the mandatory labelling of the list of ingredients and the nutrition declaration of alcoholic beverages**, COM(2017) 58 Final, Brussels, 2017.

Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111229M3-7.htm>, 01.01.2017,

Vapnek, Jesicca ve Melvin Spreij. **Perspectives and Guidelines on Food Legislation, With A New Model Food Law**, FAO Legislative Study, Sayı:87, Rome, 2005.

World Health Organisation, **WHO European Action Plan For Food and Nutrition Policy 2007-2012**.

EK 1

AB GIDA MEVZUATININ TÜRK GIDA MEVZUATI İLE UYUMLAŞTIRILMASI SÜRECİ KAPSAMINDA BİR UYGULAMA

TÜRKİYE’DE ETİKETLEME MEVZUATININ UYUMLAŞTIRILMA SÜRECİ

Avrupa Birliği’ne üyelik süreci içerisinde sunulan müktesebat başlıklarından 12ncisi olan Gıda Güvenirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası Faslı, üç alt başlık altında sunulmuştur. Bunlar, “gıda güvenirliği”, “bitki sağlığı politikası” ve “veterinerlik hizmetleri”dir. Gıda etiketleme sorumlulukları ise “gıda güvenirliği” alt başlığı altında değerlendirilmiştir.

Gıda kalitesinin sağlanması ve tüketici sağlığının korunması tüm ülkelerin öncelikli hedeflerindendir. Geçmişte gıdalara ilişkin düzenlemeler daha çok gıda ticaretini düzenlemek amacıyla oluşturulurken, günümüzde ülkeler, gıda sanayindeki teknolojik gelişmeler ve yeni teknolojilerin kullanılması, küreselleşme ile artan ticaret, gıda kaynaklı krizlerdeki artış gibi faktörlerin etkisiyle gıda güvenliğine ilişkin kapsamlı düzenlemeleri benimsemektedir. Son yıllarda, gıda güvenliğinin sağlanması pek çok ülkenin öncelikli hedeflerinden birisi haline gelmiştir. Güvenli gıda, kullanım amacına göre hazırlandığında ve/veya tüketildiğinde tüketiciye herhangi bir risk oluşturmayacak gıda olarak tanımlanabilir.⁴⁷

12nci faslın tanıtıcı tarama toplantısı 9-10 ve 13-15 Mart 2006 tarihlerinde yapılmıştır. Ayrıntılı tarama toplantısı ise 24-28 Nisan 2006 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Tarama sonu raporu Konsey’de onaylanmış, Faslın müzakerelere açılabilmesi için 6 adet teknik açılış kriteri 13 Temmuz 2007 tarihli Dönem Başkanlığı mektubu ile ülkemize iletilmiştir. Bu teknik kriterlerden ilki AB mevzuatı ile uyumlu gıda, yem, bitki sağlığı ve veterinerlik hizmetleri konusunda mevzuat çalışması yapılması, kurumların görev tanımlarının açık bir şekilde oluşturulmasıdır.

⁴⁷ Akın, Ayşegül ve Sema Gün. **Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde Gıda İşletmelerinin AB Standartlarına Uyumu**, <http://www.tarimarsiv.com/wp-content/uploads/2017/03/2-3.pdf>, (02.02.2017), s.3.

Bu kapsamda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, kurumun adını Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak değiştirmiş; Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü kurulmuş ve taşra teşkilatında yeniden yapılanmaya gitmiştir. 11 Haziran 2010 tarihinde Veterinerlik Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile gıda güvenliği hususundaki tüm yetkiler ve denetimler tek elde yani Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nda toplanmıştır⁴⁸. Kanun'un yayımlanmasını takiben bağlı Yönetmelikler sırasıyla hazırlanıp yayımlanmıştır. Bu Yönetmeliklerden biri de Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği'dir. Bu Yönetmelik ulusal çapta gıda etiketleme kurallarını içeren tek mevzuat niteliği taşımaktadır.

Mevzuat uyumlaştırılmasından sonra teknik konularda ortak çalışmalar da olmuştur. Uyum sürecinde Avrupa Birliği ile yapılan çalışmalardan bazıları TAEIX (*Technical Assistance and Information Exchange*)⁴⁹ çalışmaları ve DG-SANTE tarafından düzenlenen BTSF (*Better Training for Safer Food*) eğitimleridir.

BTSF (Better Training for Safer Food)

BTSF, Daha Güvenilir Gıda İçin Daha İyi Eğitim, gıda ve yem kanunu, bitki sağlığı ve hayvan refahı konularında bir Birlik eğitim stratejisi düzenlemeyi amaçlayan bir Komisyon girişimidir.

Komisyon, BTSF için politika ve genel strateji belirlerken, Yürütme Ajansı (*Executive Agency*), ihale çağrılarının başlatılması, tekliflerin değerlendirilmesi, sözleşmelerin verilmesi ve uygulama denetimi konularında projelerin tüm aşamalarını yöneterek bu girişimi uygulamaya koymaktadır.

⁴⁸ Bu Kanun'dan önce gıda denetimleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı (Belediyeler ve Zabıta Müdürlükleri) tarafından üçlü bir yapılanma ile yürütülmekteydi (Bkz. 5179 sayılı *Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun*, 27.05.2004 tarihli R.G.).

⁴⁹ TAEIX ya da diğer adıyla Teknik Destek ve Bilgi Değişim Mekanizması AB Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü Kurumsal Yapılanma Biriminin uygulamakta olduğu bir kurumsal yapılanma aracıdır. TAEIX AB mevzuatının iç hukuka aktarılması, uygulanması ve yürütülmesi aşamalarında faydalanıcı ülkelere uzmanlık desteği sağlar. Büyük oranda talep güdümlü olan bu mekanizma yardım taleplerini yönlendirir ve sorunların kısa vadeli çözümü için en uygun uzmanlığın tedarikine katkıda bulunur. (Bkz. <http://www.ab.gov.tr/42118.html> , (02.02.2017))

Yem ve gıda kanunlarına, hayvan sağlığına ve hayvan refah kurallarına uyumun doğrulanmasını sağlamak için yapılan resmi kontroller hakkında 882/2004 (EC) sayılı Yönetmeliğin 51inci maddesi, bu girişim için yasal dayanağı sağlar.

BTSF eğitimleri ile Komisyon, AB üye ülkelerde gerçekleştirilen gıda denetim faaliyetlerinde ortak karar almayı ve uygulamada birliği hedeflemektedir. Ayrıca bu eğitimler AB üyelik sürecinde olan ülkelere ve AB'nin ithalat yaptığı ülkelere de açıktır. Üçüncü ülkeler tarafından eğitime katılmak isteyen kişiler kendi ülkesindeki yetkili otoriteye başvurmaları gerekmektedir.

BTSF'nin amaçlarını kısaca şu şekilde açıklayabiliriz:

- Topluluk eğitim stratejisinin oluşturulması ve geliştirilmesi;
- Yüksek düzeyde bir tüketici koruma ve hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığının sağlanması ve sürdürülmesi;
- Topluluk ve ulusal kontrol sistemlerinin işletilmesine uyumlaştırılmış bir yaklaşımın teşvik edilmesi;
- Tüm gıda işletmeleri için eşit seviyede bir rekabet ortamı oluşturma;
- Güvenli gıda ticaretinin artırılması;
- Üçüncü ülkeler ve özellikle gelişmekte olan ülkelerle adil ticaretin sağlanması.⁵⁰

GIDA ETİKETLEME BİLGİSİ ÜZERİNE BİR BTSF EĞİTİMİ : “ GIDA KOMPOZİSYONU VE BİLGİLENDİRMESİ EĞİTİMİ”

Uygulamanın Kapsamı

Avrupa Birliği Komisyonu, üye devlerin ve üyelik aşamasında bulunan devletlerin var olan AB mevzuatları hakkında bilgi sahibi olması ve uygulamada birlikteliğin sağlanması amacıyla her yıl programlanan bir dizi eğitim gerçekleştirmektedir. Bu eğitimler “etiketleme”, “e-ticaret”, “gdo”, “HACCP”, “gıda katkı maddeleri” vb. konuları içermektedir. Ayrıca bu eğitimler AB üye ülkelerde farklı tarihlerde farklı şehirlerde gerçekleştirilmektedir. Genel olarak kontenjan 40-50 arasında tutulmakta ve eğitimler konaklanan otelin toplantı salonunda U oturma

⁵⁰ Better Training For Safer Food, <http://ec.europa.eu/chafea/food/>, (04.04.2017)

düzeni ile yapılmaktadır. Eğiticiler, konunun uzmanı olan ve anlatılacak konu hakkında uzun yıllar sektör ve mevzuat açıdan deneyim sahibi olan AB üye ülkelerin gıda denetim işini yapan kişilerden oluşmaktadır.

Uygulamanın Amacı

Eğitim süreci boyunca farklı ülkelerden gelen uzman eğiticilerin eşliğinde öncelikli olarak var olan mevzuatın incelenmesi yapılır. Bu süreç boyunca AB üye ülkeler arasında var olan uygulamalar da tartışılarak farklılıklar ya da eksiklikler tespiti edilir. Bu farklılıklar ya da eksiklikler eğitimin sonunda minimize edilmesi amaçlanır.

Eğitimin genel olarak amacı, yiyecek bileşimi ve gıda bilgileri için geçerli olan ilgili mevzuatın ortak bir anlayışa katkıda bulunmasıdır. Ayrıca bu eğitim ile gıda etiketleme, beslenme ve sağlık talepleri, besin takviyeleri, zenginleştirilen gıda ve diyetetik gıdalar konusunda uzmanlık düzeyini artırmak için katılımcılarla ve aralarındaki bilgi paylaşımını ve en iyi uygulamayı yaymak ve deneyimlerini paylaşmak da amaçlanmıştır.

Uygulamanın Hazırlık Süreci

Söz konusu eğitime katılım için katılımcının bulunduğu ülkede yetkili bir gıda denetçisi ya da gıda kontrol görevlisi olması şartı aranmaktadır. Ben eğitime Türkiye Cumhuriyet adına Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nda yetkili bir gıda denetçisi olarak, Bakanlığın teklifi üzerine katıldım. İngilizce yeterlilik durumumu ve iş deneyimimi belirten bir CV'yi Avrupa Komisyonu DG-SANTE merkezine e-posta ile göndermemiz ve uygun bulunmam sonucunda ise katılım onayım tarafıma ulaştı. Eğitim için gerekli tüm tedbirler (ulaşım, konaklama, otel, vb...) DG-SANTE bütçesinden karşılandı. Bana düşen kısım ise ülke dışına çıkmam için Valilik Makamından gerekli yazılı izinleri almak kaldı.

Uygulamanın Gerçekleşme Süreci

Eğitimin tam adı Gıda Kompozisyonu ve Bilgilendirmesi (Food Composition and Information) olarak 2-6 Kasım 2015 tarihleri arasında Madrid’te düzenlendi.

Eğitim 5 eğitici dahil olmak üzere 49 katılımcı ile gerçekleşmiştir. Katılımcı listesi AB üyesi ve AB üyelik sürecinde olan ülkelerin gıda denetim konusunda yetkili otoritelerinde görevli personellerden oluşmaktadır.

Eğitim 5 iş günü ve sabah 09.00 akşam 17.00 arasında olarak gerçekleşmiştir. Buna ilaveten toplam 6 saat olmak üzere grup çalışmaları yapılmış ve etiketleme mevzuatları üzerine örneklerle çalışma gerçekleştirilmiştir.

Eğitim süresince ele alınan konular,

- *AB gıda mevzuatına tarihsel bir bakış ile incelenmesi,*
- *Gıda etiketleme mevzuatlarının incelenmesi ve yürürlükte olan 1169/2011 (EU) sayılı Tüzük ile eski mevzuatların karşılaştırılması,*
- *AB gıda etiketleme mevzuatı çerçevesinde etiketlemede kullanılabilecek sağlık beyanları ve kapsamlarının belirtilmesi,*
- *Etiketlerde ifade edilen sağlık beyanları üzerine üye devletlerin, Avrupa Komisyonu’nun ve EFSA’nın (Avrupa Gıda Güvenirliği Otoritesi, European Food Safety Authority) üzerine düşen yasal sorumlulukların detaylandırılması,*
- *Etikette Belirtilen Beslenme ve Sağlık Beyanları üzerine Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 20 Aralık 2006 tarihli ve 1924/2006 (EU) sayılı Yönetmeliği üzerine açıklamalar üzerine inceleme yapılması,*
- *Gıda takviyelerinin etiketlerinde bulunması gereken bilgilerin belirtilmesi,*
- *AB’nin gıda takviyelerine yaklaşımın ifade edilmesi, 2002/46/EC sayılı AB üye Devletlerin Gıda Takviyeleri İle İlgili Yasaların Uyumlaştırılması üzerine Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi kapsamının incelenmesi ve gıda takviyelerinin etiketlerinde belirtilmesi gereken özellikli hususların detaylandırılması,*
- *Diyetetik gıda ve özel beslenme amacıyla üretilmiş gıdaların etiketlenmesi ve bu tarz gıdalara dair yayımlanmış 6092013 (EU) sayılı Yönetmeliğin incelenmesi,*

- *Piyasada bulunan çeşitli gıdalara ait etiket bilgilerinin incelenmesi ve ilgili mevzuatlar çerçevesinde değerlendirilmesi* olarak belirtilebilir .

Uygulamanın Değerlendirilmesi

DG-SANTE tarafından düzenlenen bu eğitim Avrupa Komisyonun programına göre yıl içerisinde 3 ya da 4 defa farklı şehirlerde tekrarlanmaktadır. 2015 yılında katıldığım eğitim ilerleyen yıllar dahilinde de devam etmektedir. Hangi tarihlerde hangi şehirlerde yapılacağı konusu ise resmi yazışma ile yetkili otoritelere bildirilmektedir.

Her yıl gerçekleşen eğitime, kontenjan durumuna bağlı olmak üzere, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı eğitim yetkilisinin direkt olarak teklifi üzerine ilgili Bakanlık çalışanı (gıda denetçisi olmak şartı ile) ile iletişime geçilir ve yetkili Makamların uygun görmesi ile katılım süreci devam etmektedir.

Katıldığım bu eğitim ile AB üyelik sürecinde bulunan Türkiye'nin gıda etiketleme mevzuatını ve uygulamalarını farklı ülkelerden gelen gıda denetçileri ile tartışma imkânı buldum. Bu platformda fikir ve deneyim alışverişi gerçekleştirdik. Böylece Türkiye'de gerçekleştirilen denetim faaliyetindeki eksiklikleri tespit edebildim. Ayrıca eğitimin, görsel verilerle desteklenerek anlatılması da eğitimi daha yararlı hale getirdi. Avrupa Birliğinin gıda etiketleme konusundaki 1169/2011 sayılı Yönetmeliğini detaylı olarak inceledik ve tartıştık.

Eğitim ile gıda etiketleme mevzuatı ve tüketicinin algısı konusunda daha geniş bir bakış açısına sahip olmamı sağladı. Ayrıca, eğitimin sürekliliği açısından söz konusu eğitimi görev yaptığım ildeki (Muğla) denetçilere de sunum halinde aktardım. Böylece aldığım eğitimi, görev yaptığım yerdeki gıda denetçilerine anlatarak daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağladım.

Tez yazım sürecimde olan bu eğitim, aynı zamanda tez için kaynak taramalarım da büyük bir katkısı oldu. Tezimde belirttiğim üzere, ulusal mevzuatta bulunan eksikliklerin tespiti açısından verimli bir süreç oldu. Bu eğitimde ve eğitim sürecinde tanıştığım kişiler aracılığıyla temin ettiğim kaynaklar tez için büyük bir destekleyici çalışma oldu.